

Vështrimi ynë në

**DIVERXHENCAT
E MEDH'HEBEVE
NË ISLAM**

Dr. Jusuf Kordavi

Dr. Jusuf Kardavi

VËSHTRIMI YNË NË DIVERGJENCAT E MEDHHEBEVE NË ISLAM

Mitrovicë
1417/1997

Titulli i origjinalit:

Përktheu nga boshnjakishtja:
Muhamed Iljaz Dolaku

Redaktor profesional:

Redaktor gjuhësor:
Mr Mehdi Hyseni

Botoi:
Ndërmarrja botuese “AGORA” -
Mitrovicë

U shtyp në shtypshkronjën:
“AGORA” - Mitrovicë

Shumësia e imamëve dhe muxhtehidëve

Në emër të All-llahut, të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!

Medhhebet - shkollat juridike të fikhut - në mësimet islame, nuk janë të kufizuar vetëm në katër imamë, siç mendojnë ata të cilët nuk janë të informuar mjaft, e as që janë Imamë vetëm Ebu Hanifja, Maliku, Shafiu dhe Ahmedi. Përkundrazi, ndër bashkëkohësit e tyre kanë ekzistuar njerëz të cilët, edhe nëse nuk kanë qenë më të arsimuar dhe njohës më të mirë të fikhut sesa ata, megjithatë aspak nuk kanë ngecur pas tyre në fushën e shkencës dhe ixhtihadit.

Kështu Lejs b. S'adi ka qenë bashkëkohës i imam Malik b. Enesit, kurse imam Shafiu për të thotë: "Lejsi ka qenë njohës më i mirë i fikhut sesa Maliku, mirëpo, shokët e tij nuk kanë bërë përpjekje të mjaftueshme që fikhu i tij të mbahet dhe të përhapet."

Në Irak ka qenë i njohur Sufjan Eth-Thevri, i cili aspak nuk ka ngecur pas imam Ebu Hanifes.

Për këtë arsye Gazaliu e ka konsideruar për imam të pestë në fikh, ndërsa ka qenë imam edhe në Sunnet, i njohur si *Emirul-Mu'minine fil-hadith* - prijatar i mu'minëve në njohjen e Hadithit.

Evza'iu ka qenë prijatar i pakonkurrent në Sham (Siri, Jordan, Palestinë) dhe medhhebi i tij ka dominuar në këtë rajon mbi dyqind vjet.

Pastaj, nga Ali Bejti kanë qenë të njohur: imam Zejd b. Ali, vëllai i tij Ebu Xha'fer Muhammed b. Ali

El-Bakir, mandej djali i tij imam Xha'fer Es-Siddik. Çdonjëri prej tyre ka qenë imam dhe muxhtehid absolut, dhe të gjithë pasuesit e Ehli-Sunnetit e pranojnë dhe e respektojnë imametin e tyre.

Pas imamëve të përmendur, si muxhtehid i tërësishëm paraqitet Et-Taberi, i cili, pranë imametit në fikh, është i njohur edhe si imam në tefsir, në hadith dhe në tarih - histori, medhhebi i të cilit do të ketë pasuesë, por më vonë do të shuhet.

Pastaj, para katër imamëve (Ebu Hanifes, Malikut, Shafiut dhe Ahmedit), kanë qenë mësuesit e tyre si dhe mësuesit e mësuesve të tyre..., po ashtu imamë, në të cilët është treguar me gisht: dete dijenie dhe kandilë në rrugën e konceptimit (njohjes) të së vërtetës. A ekziston dikush, i cili gjurmon për njohje e të mos i përfillë: Se'id b. Musejjebin, shtatë juristët nga Medina (*El-fukahans-seb'a*), Tavusin, Alkametin, Ibrahim El-Neha'iun, Mesrukun, Mekhulin, Zuhriun dhe juristët (fikhët) e tjerë tabi'inë, të cilët kanë kaluar përmes shkollës së shokëve të të Dërguarit të All-llahut - All-llahu i Lartmadhërishëm qoftë i kënaqur me ta!

Dhe, më në fund, para të gjithë të përmendur-ve në të cilët janë mbështetur dhe prej të cilëve janë të varur të gjithë imamët pas tyre, janë *fukahaus-sahabet* - njohësit e së drejtës sheriatike ndër as'habët. Ata të cilët kanë kaluar përmes shkollës së pejgamberisë, kanë qenë bashkëkohës të zbritjes së Vahjit dhe dëshmitarë të shkaqeve të Shpalljes së Kur'anit dhe Sunnetit (Hadithit). Ata janë shquar qartë mbi të tjerët në njohjen dhe në të kuptuarit e fesë, njohjen e qëllimeve dhe domethënieve të Kur'anit dhe kanë qenë më të udhëzuarit në sintaksën e gjuhës arabe dhe në domethëniet e nocioneve të tij.

Kush është ai që mund ta injorojë fikhun e Ebu Bekrit, Umerit, Aliut, Uthmanit, Zejd. b. Thabitit, Mu'adh b. Xhebelit, Ibni Mes'udit, Ibni Abbasit, Ibni Umerit, Ubejj b. Ka'bit, hazreti Aishes dhe emrave të tjerë ndër as'habët, që pas cilitdo të shkosh do të jesh në rrugë të drejtë?!

Asnjëri nga katër imamët nuk e ka konsideruar veten të pagabuar (M'asum)

Asnjëri nga katër imamët - si dhe asnjëri nga muxhtehidët e tjerë - nuk e ka konsideruar veten të pagabuar, dhe, nga ana tjetër, askush nuk ua ka përshkruar këtë veti atyre. Më së shumti që mund të thuhet për ta është: kanë qenë muxhtehidë dhe e kanë hulumtuar të vërtetën, aq sa u kanë lejuar mundësitë njerëzore. Nëse në këtë rrugë do ta perceptonin (qëllonin) të vërtetën, do të kishin shpërblim të dyfishtë, e nëse do të gabonin, atëherë do t'u takonte një shpërblim. Nga ky shkak ata shpeshherë braktisnin një mendim dhe pranonin një tjetër, në përshtatshmëri me prezencën dhe fuqinë e dëshmisë - argumentit. Në këtë, gjithashtu, qëndron fshehtësia e paraqitjes së më tepër traditave - mendimeve tek një imam në raport me çështjen e njëjtë. Imam Shafiu është i njohur si pronar i dy medhhebeve: të vjetrit, - në Irak, dhe të riut - në Egjipt. Nga ana tjetër, ekzistojnë pak çështje të rëndësishme e që nuk transmetohen nga

Maliku dhe Ahmedi më tepër mendime, ndërsa për Ebu Hanifen dihet se pak para vdekjes i ka braktisur disa mendime të veta.

Por edhe para tyre ka pasur raste të tilla. Nga Umeri r.a. transmetohet se me një rast kishte dhënë një fetva (për çështje të caktuar), duke u bazuar në kuptimin e vet personal, e që pastaj - vitin e ardhshëm - të japë fetvanë krejtësisht të kundërt për çështje të njëjtë. Kur është pyetur për veprim të këtillë, ka thënë: “Herën e kaluar kemi gjykuar në ujdi me njohuritë e atëhershme, e sot gjykojmë në ujdi me njohuritë e sotme!”

Nxënësit e Ebu Hanifes kanë rënë në kundërshtim në qindra pyetje me mësuesin e tyre, duke u mbështetur gjatë procedimit të tyre në argumente, apo në traditë (Hadith), gjer tek e cila kanë ardhur ata, apo për shkak të interesit dhe nevojës së përgjithshme që vërenin pas vdekjes së imanit - mësuesit të tyre. Prej këtu disa hanefijë shpeshherë thonë për çështjet në të cilat ka ardhur deri te divergjenca: “Ky është kundërshtim i kohës (dhe hapësirës), e jo i argumenteve dhe dëshmime.”

Kur Ebu Jusufi, njëri nga nxënësit më të shquar dhe më të njohur të Ebu Hanifes, është

takuar me imamin medinas Malikun dhe e ka pyetur atë për shumën e sa'a-së, përkitazi me çështjen e vakëfit, pastaj për zekatin në zarzavate (perime), dhe kur Maliku i është përgjigjur në pajtueshmëri me traditën - Sunnetin e të Dërguarit të All-llahut s.a.v.s., Ebu Jusufi ka thënë: “O Ebu Abdull-llah, unë i kthehem mendimit tënd (dhe e braktis timin), dhe sikur sahibi im (duke menduar në Ebu Hanifen) do të shihte atë që pashë unë, edhe ai do të vepronte njësoj si unë.” Ky ka qenë objektiviteti dhe drejtësia gjer tek të cilat shpien dijenia e vërtetë dhe ixhtihadi i vërtetë, dhe çdo gjë që transmetohet nga imamët në këtë kontekst, verifikon këtë vërtetësi të ndritshme.

Kështu transmetohet se Ebu Hanifja ka thënë: “Ky është mendimi i im dhe gjëja më e mirë që ka arritur arsyeja ime, andaj kush vjen me mendim më të mirë, ne do ta pranojmë atë!”

E Maliku ka thënë: “Unë jam njeri, sikurse edhe njerëzit e tjerë, gjykojë me drejtësi, por edhe gaboj, andaj vendoni fjalët e mia në peshoren e Kur'anit dhe Sunnetit!”

Ndërsa nga Shafiu transmetohet se ka thënë: “Nëse ndonjë traditë autentike (hadith) i kundërvihet mendimit tim, atëherë përplaseni mendimin

tim për mur (gardh), e kur ta shihni ndonjë argument të lënë në rrugë, dijeni se ai është mendimi im!”

Ja edhe një proverb i shkëlqyeshëm, që trasmetohet nga ai: “Mendimi im është i drejtë, me gjasë që të jetë i gabuar; e mendimi i kundërshtarit tim është i gabuar, me gjasë që të jetë i drejtë!”

Përse janë ndarë imamët, apo: shkaqet e divergjencës së ulemasë

Imamët janë ndarë në mendime, ngase All-llahu i Lartmadhërishëm burimin e fesë ua ka shpallur robërve të Vet në trajtë të tekstit, e njerëzit në mënyrë të paevitueshme dallojnë nga aftësia e të kuptuarit dhe të gjykuarit. Kjo është dukuri natyrore, meqë njerëzit ndahen në ata të cilët i japin përparësi kuptimit të drejtpërdrejtë të tekstit dhe në ata që shikojnë në domethënien më të thellë të tij. Kjo është e pranishme edhe te vetë komentuesit e ligjeve. Së këndejmi kemi shkollën e kufizuar - të fjalëpërfjalshme dhe të hapur - të gjerësishme, e cila më tepër i kushton rëndësi frymës dhe domethënies së brendshme të tekstit juridik.

Këto dy drejtime të përmendura janë të pranishme që nga koha e Resulull-llahut s.a.v.s. Kur Resulull-llahut s.a.v.s. - pas luftës së Hendekut u ka thënë shokëve të vet: *“Kush e beson All-llahun dhe Ditën e gjykimit, assesi mos ta falë ikindinë, pos te fisi Benu Kurejdha!”*, as’habët,

pasi që afrohej perëndimi i diellit - u ndanë në mendime. Disa thanë: “Pejgamberi a.s. ka pasur për qëllim që të shpejtojmë!” Ndërsa të tjerët mendonin ndryshe, e thanë: “Jo, Pejgamberi a.s. ka thënë: *“Kush e beson All-llahun dhe Ditën e gjykimit, assesi mos ta falë ikindinë, pos te fisi Benu Kurejdha!”* - dhe ne nuk do të falemi, pos te fisi Benu Kurejdha, madje edhe pas perëndimit të diellit...” Dhe me të vërtetë janë falur pas perëndimit të diellit (pas kalimit të kohës së ikindisë). Kur Resulull-llahu s.a.v.s. u informua për veprimet e tyre, nuk e qortoi asnjërën palë, që domethënë leje nga ana e Resulull-llahut s.a.v.s. - meqë i ka lënë në ixhtihadin e tyre. Kjo është një nga shkaqet e ndarjes në mendime.

Shkaku i dytë do të ishte me sa vijon:

Në mesin e njerëzve ekzistojnë të tillë që janë të përpiktë (rigorozë) dhe të atillë që janë më të epshëm (tolerantë), të atillë që ndjekin vijën e përpikërisë dhe të atillë që ndjekin vijën e lehtësimit dhe tolerancës. Kështu për shembull, Ibni Umeri dallonte nga Ibni Abbasi. Ibni Umeri, gjatë abdestit, lante edhe brendinë e syve, derisa r.a. nuk u verbua, kurse Ibni Abbasi nuk e konsideronte këtë të domosdoshme. Ibni Umeri

frikësohej t'i puthë fëmijët e vet, që të mos stërpikej me qyrat e tyre, kurse Ibni Abbasi i përqafonte dhe i puthte, duke thënë: "Këta janë trëndafilë që u marrim erë!"

Kështu fikhu i këtyre dy kolosëve dallonte, në përshtatshmëri të dallimit ndërmjet dy frymave, dy temperamenteve, andaj nga këtu, rreptësia e Ibni Umerit dhe butësia e Ibni Abbasit janë të njohura në trashëgiminë tanë të fikhut.

Pastaj, këtu është edhe gjuha, e cila mund të jetë shkak për ndarje. All-llahu xh.sh - për shembull, thotë në Kur'an:

"Gratë e lëshuara duhet të presin tre cikle mujore" (El-Bekare: 228).

Çka nënkuptohet me nocionin **(Teksti arabisht)** (kuru')? Nga ana gjuhësore, e ka domethënien e **hajd-it** - cikli i menstruacioneve ndërmjet dy hajdeve (pastrimit mujor). Nga këtu imamët - duke mbajtur parasysh komentimin gjuhësor të këtij nocioni dhe nocioneve të tjera shumëkuptimore (poliseme) - janë ndarë në domethënien e tyre juridike-sheriatike.

Nga ana tjetër, ngjashëm me këtë është edhe fakti se disa shprehje (në gjuhën arabe) mbajnë domethënie të njëmendta, të vërteta por edhe

figurative-metaforike (**hakik** dhe **mexhaz**) Në situatë të tillë, disa pranojnë domethënien e vërtetë të shprehjes, e disa atë figurative, siç është rasti me fjalët e All-llahut të Lartmadhërishëm:

(Teksti arab) “...apo nëse i keni prekur gratë...” (El-Maide: 6).

Me prekjen e grave, a mendohet në prekjen e rëndomtë me dorë (apo me ndonjë pjesë tjetër të trupit), siç mendon Ibni Umeri, apo ky është aluzion në marrëdhënien seksuale, siç mendon Ibni Abbasi?

Në shkaqet e divergjencës bën pjesë edhe: siguria apo pasiguria e imamit në traditën (hadi-thin) përkatëse. Kështu, njëri prej tyre ka besim në rivaje - transmetuesin, dhe pranon transmetimin e tij, ndërsa tjetri nuk ka besim në të, dhe nuk e pranon transmetimin e tij.

Disa imamë e kushtëzojnë pranimin e hadithit, e disa jo. Kjo veçanërisht është shprehur në çështjet e caktuara, siç janë çështjet që i përkasin nevojave dhe sprovimeve të përgjithshme.

Në shkaqet e divergjencës bën pjesë edhe ndarja e ulemasë (imamëve) në vlerësimin dhe pranimin e argumenteve...

Kështu për shembull, imam Maliku konsideron se veprat e banorëve të Medinës, të trashëguara nga brezi në brez, përkitazi me ibadetin, etj, kanë përparësi kundrejt traditës që e transmeton ndonjë rivaje (**haber ahad**).

Disa konsiderojnë se hadithi i dobët (mendohet në hadithin i cili më vonë është quajtur hasen - i mirë) është më i denjë se kijasi (analogjia), ndërsa të tjerët mendojnë të kundërtën, etj.

Disa pranojnë hadithin mursel përgjithësisht, absolutisht, disa e refuzojnë përgjithësisht, e disa e pranojnë me kusht.

Disa sheriatet (ligjet) e popujve të mëhershëm i konsiderojnë të vlefshëm edhe për ne, e disa jo.

Disa mendimet e as'habëve i marrin si argument, e disa jo.

Disa në argumentim përdorin (**teksti arab**) - të mirat e përgjithshme, e cila me ndonjë argument konkret të Sheriatit nuk është miratuar e as kontestuar, ndërsa të tjerët nuk pranojnë këtë lloj argumentimi.

Dhe, më në fund, në shkaqet e divergjencës bën pjesë edhe mospajtimi i ulemasë (imamëve) rreth domethënies së këtyre nocioneve:

El-emer (urdhri); **en-nehj** (ndalesa); **el-'am** (shprehje e përgjithshme); **el-has** (shprehje e veçantë); **el-mutlak** (shprehje e pakushtëzuar); **el-mukajjed** (shprehje e kushtëzuar); **el-mantuk** (domethënie e fjalëpërfjalshme); **el-mefhum** (domethënie e sendërtuar), si dhe nocione të tjera profesionale, të cilat përmenden në shkencën e quajtur **“usuli-fikh”**.

Ajo që duhet të përmendet këtu veçanërisht, është me sa vijon:

Ekzistojnë shkaqe të shumta dhe të llojllojshme të divergjencës së imamëve, dhe në lidhje me këtë janë shkruar vepra të veçanta, ndër të cilat janë edhe: *“Drejtësia dhe objektiviteti në çështjet kontestuese”*, nga alimi i spikatur Ed-Dehlevij; *“Shkaqet e divergjencës së ulemasë”*, nga Shejh ‘Ali El-Hafif, si dhe libri im: *“Zgjimi islam ndërmjet divergjencës së lejuar dhe përçarjes dhe ndarjes së qortuar”*.

Në këtë libër kam shpjeguar se, divergjenca në çështjet dytësore të fesë (**fur’u**) është nevojë e domosdoshme, mëshirë, gjerësi dhe pasuri, siç kam shpjeguar se cilat janë ato baza ideore dhe morale në të cilat duhet mbështetur kuptimi i divergjencës, si dhe marrëdhëniet reciproke (të

ndërsjella) të ummetit islam në çështjet kontestuese.

(teksti arab)

Mëshira e All-llahut xh.sh. është e madhe ndaj këtij ummeti (myslimanëve) që nuk ua ka caktuar kufijtë e rreptë (kufizuar një mendim apo drejtim), por ka lënë hapësirë të duhur për qëndrime dhe kuptime të ndryshme. Sepse, ajo që i përgjigjet një mjedisi, nuk i përgjigjet mjedisit tjetër; ajo që i përgjigjet një kohe, nuk i përgjigjet kohës tjetër.

Për këtë shkak disa nga as'habët kanë dhënë ndonjë fetva në bazë të një mendimi, e pastaj e kanë braktisur atë mendim dhe kanë pranuar tjetrin (e kanë ndërruar fetvanë), siç është rasti i Umerit r.a. - që përmendëm më lartë.

Pra, ngandonjëherë vihet gjer te ndërrimi i rrethanave dhe situatave, andaj njeriu bie nën ndikimin e asaj që sheh apo që dëgjon dhe e ndërron mendimin apo qëndrimin e vet.

Një shembull plastik për këtë është rasti i imam Shafiut, themeluesit të dy medhhebeve: të vjetrit, derisa ishte në Irak dhe të riut, pas kalimit në Egjipt. Kështu në librat e fikhut thuhet: - Ky është mendimi i vjetër i Shafiut e ky është

mendimi i tij i ri! Shkak i kësaj është se ai, pas ardhjes në Egjipt, ka parë gjëra të cilat nuk i ka hasur në Irak, dhe ka dëgjuar hadithe dhe tradita, të cilat nuk i ka dëgjuar më parë, andaj në pajtueshmëri me këtë edhe e ka ndërruar mendimin e vet.

Përndryshe, muxhtehidi shpeshherë i ndërron pikëpamjet e veta, andaj edhe kjo është një nga shkaqet e divergjencës.

Së këndejmi, kur kalifi Ebu Xha'fer El-Mensuri vendosi t'i propozojë imam Malikut të shkruajë "*Muvetta-në*", i pat thënë: "Shmangiu rreptësisë së Ibni Umerit, butësisë së Ibni Abbasit dhe përjashtimeve të Ibni Mes'udit, dhe bëne atë të afrueshëm për të gjithë njerëzit!" Maliku e kreu këtë obligim dhe shkroi librin e njohur në Islam me titullin "*El-Muvetta*".

Mirëpo, kur kalifi vendosi t'i detyrojë të gjithë njerëzit t'i përmbahen këtij libri, imam Maliku, si i paanshëm, i devotshëm dhe fikik i madh që ishte, i tha atij: "O udhëheqës i besimdrejtëve, mos e bën këtë, sepse shokët (as'habët) e të Dërguarit të All-llahut janë shpërndarë nëpër vende të ndryshme dhe çdonjëri prej tyre ka bartë dijeninë e vet. Në këtë mënyrë

te njerëzit kanë arritur mendimet, me të cilat ata janë të kënaqur, e nëse i detyron në mendime të tjera, atëherë do të shkaktosh ngatërime dhe trazira!”

Kështu ulemaja këtë lloj të divergjencës e ka konsideruar divergjencë në çështjet dytësore të fesë, e cila nuk është e dëmshme dhe e cila është e paevitueshme, sepse - është e pamundur që, përkitazi me këto çështjeve, ta bashkosh tërë ummetin rreth një mendimi të vetëm

Në këtë fshihet mëshira e All-llahu xh.sh. dhe e mirësisë së Tij ndaj myslimanëve, me që u ka lënë gjasa për ixhtihad dhe hapësirë për qëndrime dhe kuptime të ndryshme.

Të paramendojmë se, të gjithë myslimanët janë të detyruar të ndjekin vetëm një mendim! Atëherë askush në asgjë nuk do të kishte lehtësime, dhe askush kurrë nuk do të mund ta zgjedhë (veçojë) një mendim nga mendimet e tjera, kurrnjë pikëpamja nga pikëpamjet e tjera, kurrnjë traditë kundruall traditës tjetër...

Qëndrimi shariatik ndaj taklidit

E para: DOMOSDOSHMERIA E PASIMIT TË KATËR IMAMËVE

Ekzistojnë të tillë që konsiderojnë se pasimi i imamëve (Ebu Hanifen, Malikun, Shafiun dhe Ahmedin) është i obliguar.

Në këtë kuptim, autori i librit (**teksti arab**) (*“Margaritari në teuhid”*), thotë: “Është obligim që të pasohet njëri dijetar prej tyre; siç flasin disa me shprehje që është e kuptueshme!”

Disa, madje i tejkalojnë të gjithë kufijtë përkitazi me këtë çështje, e thonë: “Është vaxhib - e domosdoshme - të pasohet një imam i caktuar!”

Kështu, pasuesi i medhhebit të Shafiut thotë: “Domosdo duhet të pasohet Shafi!”

Hanefiu thotë: “Është vaxhib të pasohet Ebu Hanifja!”

Malikiu dhe hambeliu gjithashtu ... etj.

E dyta: NUK KA ARGUMENTE PËR OBLIGUESHMËRINË E PASIMIT TË MEDHHEBIT TË CAKTUAR

Pasimi i njërit nga medhhebet e përmendura, dhe përgjasimi (të imituarit) i një imami të medhhebit përkatës në çdo gjë që thotë ai, nuk është as farz - obligim i rreptë, as sunnet - i rekomanduar.

Prandaj, mendimi paraprak, përkatësisht mendimi i atyre të cilët thonë se pasimi i imamit të caktuar është vaxhib, është i papranueshëm.

Në këtë na udhëzojnë këto fakte:

1. - Me Kur'an, me Sunnet dhe me ixhma'a është verifikuar se All-llahu xh.sh. i ka obliguar robërit e Vet që t'i binden Atij dhe Pejgamberit të Tij, dhe myslimanëve nuk u ka urdhëruar dëgjuesën ndaj asnjë personi tjetër, përpos Pejgamberit, në gjithçka që thotë ai (që urdhëron apo që ndalon). Krahës kësaj, të gjithë pasuesit e Ehli-Sunnetit janë në pajtim se askush, përveç Pejgamberit s.a.v.s. nuk është m'asum - i pagabuar në atë që thotë ai, përkatësisht në krejt atë që urdhëron dhe që ndalon, andaj, prej këtu transmetohet nga Ibni Abbasi, 'Atau, Muxhahidi

dhe Malik b. Enesi, se kanë thënë: “Në të thënat e çdo njeriu ekziston diç që është për tu pranuar dhe diç që është për tu mohuar, përveç thënieve të Resulull-llahut s.a.v.s.”

Pra, të pasuarit e atij që nuk është m’asun - është lajthitje e qartë, ngase imami, në këtë rast, në raport me pasuesit e vet, vie në pozitë të Pejgamberit. Kjo është barazi me ndryshimin e fesë dhe është afër qortimit të cilin All-llahu xh.sh ua drejton të krishterëve: ***“Ata, përpos All-llahut kanë konsideruar për zotër priftërinjtë e tyre dhe murgjit e tyre...”*** (Et-Teube: 31).

E, të konsideruarit e priftërinjve dhe murgjve për zotër nga ana e tyre, është pasqyruar në pasimin e asaj se çka u kanë bërë hallall (të lejuar), ose haram (të ndaluar), siç qëndron në sqarimin e Resulull-llahut s.a.v.s.

2. - Nga ana tjetër, vetë imamët kanë ndaluar që të imitohen apo të pasohen, dhe në asnjë çast gjatë jetës së tyre nuk kanë pandehur se po ua caktojnë njerëzve fenë, të cilën janë të obliguar ta pasojnë. Veç kësaj, gjithnjë kanë tërhequr vërejtjen në rrezikun që kanoset për marrjen e mendimeve të tyre pa mbështetje dhe pa argumente, andaj transmetohet se imam Shafiu ka thënë:

“Shembulli i atij që kërkon dijeni pa argumente, është sikurse shembulli i atij që natën mbledhë dru: bartë një krah apo dy krah dru, e në të gjendet gjarpëri i cili e ha, e ky as që e vëren këtë!”

Muzeni, në fillim të “*Muhtesar-it*”, thotë: “Këtë e kam përmbledhur nga ilmi i imam Shafiut dhe mendimeve të tij, në mënyrë që t’ia afroj atij që dëshiron - për nevojat dhe sigurinë e vet personale - të përfitojë në konceptimin e fesë, duke ia tërhequr vërejtjen se ai ka ndaluar që dikush të jipet pas tij, apo pas dikujt tjetër!”

Imam Ahmedi ka thënë: “Mos më pasoni as mua, as Malikun, as Shafiun, as Evza’iun, por merrni prej nga kanë marrë edhe ata!”

Dhe ka thënë edhe këtë: “Dobësia e një fakihu (juristi) pasqyrohet në atë që në besimin e vet pason dikë tjetër!”

Ndërsa imam Ebu Jusufi ka thënë: “Askush nuk ka të drejtë t’i parashtron mendimet tona, përderisa nuk vërtetohet prej nga i kemi marrë ato!”

3. - Pasimi me pajë dhe momental i një medhhebi, është bid’at (risi) në ummetin e Muhammedit s.a.v.s., e krahas kësaj është edhe në

kundërshtim me praktikën e selefit dhe tre shekujt e parë të zgjedhur të Islamit.

Autori i veprës “*Takvimul-rdille*” (Vlerësimi i argumenteve), thotë: “Njerëzit në kohën (stadin) e parë të islamit - në kohën e as’habëve, tabi’inëve dhe tabei-t-tabi’inëve (trashëgimtarët e tabi’inëve) - i kanë mbështetur mendimet e tyre në argumente. Në këtë rrugë më së pari janë shërbyer me Kur’an, pastaj me Sunnet, pastaj me mendimet e argumentuara të atyre që e kanë pasuar të Dërguarin e All-llahut s.a.v.s.”

Kështu myslimani për një çështje ka pasuar mendimin e Umerit r.a., e për një çështje tjetër iu ka kundërvënë duke pasuar mendimin e Aliut r.a. Mirëpo, askush nuk ka thënë se medhhebi i parë në Sheriat është i Umerit r.a. e i dyti i Aliut r.a., porse të gjitha i janë përshkruar të Dërguarit të All-llahut s.a.v.s. Ato kanë qenë kohëra kur Resulull-llahu s.a.v.s. është shprehur me lëvdata, ngase pikë qendra e vëmendjes së tyre ishte argumenti, e jo ulemaja dhe personaliteti i tyre. Andaj, pas kësaj - në fillim të shekullit të katërt - kur u zhduk takvallëku (përkushtimi, devotshmëria) dhe njerëzit u dembeluan në

kërkimin e argumenteve, atëherë filluan të marrin ulemanë si argument dhe nisën t'i pasojnë ata.

Kështu disa u bënë hanefijë, disa malikijë, e disa shafijë, duke ua parashtruar argumentet njerëzve duke konsideruar të rregullt pasimin e medhhebeve sipas lindjes (e jo sipas bindjes).

Imam Izzud-Din b. Abdus-Selami thotë: “Ka qenë zakoni tek njerëzit që ta pyesin ulemanë duke mos u kufizuar në një medhheb të caktuar, dhe askush nuk e ka qortuar askënd përkitazi me këtë çështje, përderisa nuk u paraqitën këto medhhebe dhe pasuesit e tyre fanatik. Që nga atëherë mukallidi fillon të pasojë imamin e vet në çdo gjë që thotë ai, madje edhe nëse ajo është pa u mbështetur në argument, sikur t'ishte imami i tij Pejgamber, i dërguar nga All-llahu xh.sh. Ky është largim nga e vërteta dhe devijim nga rruga e drejtë, me çka askush sado pak i arsyeshëm nuk mund të jetë i kënaqur.”

Prandaj, myslimani e ka për detyrë, atëherë kur nuk është në gjendje t'i perceptojë rregullat në bazë të argumentimit sheriatik, t'i drejtohet ulemasë. Porse, nuk është i obliguar t'i mbahet medhhebit të caktuar, ngase, obligim është ajo që All-llahu xh. sh. dhe Pejgamberi i Tij s.a.v.s. e

kanë bërë obligim, e ata askë nuk e kanë obliguar që të jetë hanefij, shafij apo diç të tretën.

Për këtë shkak, komentuesi i veprës “*Musellemus-subut*” - thotë: “Ta bësh këtë obligim, do të thotë të përcaktosh shariat të ri.”

4. - Rezultat i kësaj që parashtruam më lartë është që, ulemaja kompetente konsideron se mendimi për obligueshmërinë e pasimit të ndonjë medhhebit të caktuar, është i gabuar. Për më tepër, ata konsiderojnë se, përgjasimi (të imituarit) i një imami të caktuar, në kuptim të pasimit të të gjitha mendimeve të tij, e refuzimin e mendimeve të tjetërkujt, është haram (e ndaluar në fe).

Shejhul-Islam, Ibni Tejmiu, në këtë kuptim, thotë: “Nëse dikush, i cili përfaqëson mendim të tillë, nuk pendohet, duhet të mbytet!”

Shkaku i këtij gjykimi të rreptë është se ai që thotë: - është obligim të pasohet personi i caktuar në fe, duke iu përmbajtur vetëm dhe të gjitha mendimeve të tij, dhe duke i refuzuar mendimet e të tjerëve - është sikurse ta ketë bërë atë ligjdhënës (shari’), apo ferrëfyes të pagabuar.

Diç e këtillë nuk është e lejuar në fenë e All-llahut xh.sh., dhe prej atij i cili thotë kështu,

duhet të kërkohet pendimi, e nëse megjithatë mbetet këmbëngulës në qëndrimin e vet, Ibni Tejmiu konsideron se ka dalur nga Islami (dini).

Ibni Kajjum El-Xhevizijj thotë: “Është e vërtetë pakontestuese se në kohën e as’habëve nuk ka ekzistuar asnjë njeri, i cili ka zgjedhur ndonjë person të caktuar, në mënyrë që ta pason atë në të gjitha mendimet e tij, e i ka refuzuar të gjitha mendimet e të tjerëve. Gjithashtu është e njohur në mënyrë pakontestuese se raste të tilla nuk ka pasur as në kohën e tabi’inëve. Nëse kjo që thamë nuk është e vërtetë, atëherë le të tregojnë mukallidët me gisht madje edhe në një person i cili, në kohët e zgjedhura, pas dëshmisë së Resulull-llahut s.a.v.s., ka pasuar rrugën e tyre të sëmurë dhe të çoroditur. E tre shekujt e parë në historinë e Islamit janë të zgjedhura mbi të tjerat, siç dëshmojnë për këtë traditat autentike. Bid’ati (risia) i përmendur është paraqitur në shekullin e katërt - shekullin e qortuar- gjithashtu sipas dëshmisë së Resulull-llahut s.a.v.s.

Mendimin për pasimin e katër imamëve, apo njërin të caktuar ndër ta, Ibni Kajjumi e rrëzon në veprën e tij “*I’alamul-muvekk’in*” (teksti arab) me afro pesëdhjetë argumente, detajisht dhe

profesionalisht, duke e përpunuar në mënyrë shumë të dobishme, andaj kush dëshiron, le t'i drejtohet kësaj vepre.

Rezultati i vëzhgimit të tij në veprën e përmendur është se, ai i cili arrinë tek ndonjë mendim i besueshëm të njërit nga katër imamëve, apo ndonjë tjetri, prej atyre të parëve apo pas tyre, i lejohet ta pasojë atë mendim, nëse vetë nuk është i aftë që të merret me ixhtihad.

Mirëpo, për sa i përket muxhtehidit, ai është i obliguar të merret me ixhtihad. Njerëzve të pashkolluar dhe të thjeshtë, që nuk kanë mundësi për këtë, atyre u është e lejuar të pasojnë cilindo nga imamët, apo fakihët, që kanë arritur shkallën e ixhtihadit.

Në këtë fakt na udhëzojnë edhe fjalët e të Lartmadhërishmit: ***“...andaj, pyetni njerëzit e dijshtëm, nëse nuk dini ju!”*** (El-Enbija': 7).

E treta: IBËN HAZMI NDALON TAKLIDIN

Në tekstin paraprak jemi shërbyer me shprehjet më të buta për sa i përket taklidit, e, kemi thënë se ai nuk është vaxhib - obligim, as sunnet - vepër e rekomanduar. Mirëpo, amaneti na obligon që lexuesin mysliman ta njoftojmë me

mendimin e një fakihu, me argumente të forta, siç është Ibën Hazmi. Ai thotë: “Taklidi (pasimi apo imitimi i dikujt në fe) është haram, dhe askujt nuk i është lejuar që, pa argumente, të jipet pas mendimit të askujt tjetër, pos të Resulull-llahut s.a.v.s.”

Ja disa nga argumentet e tij:

a. Fjalët e All-llahut të Lartmadhërishëm: “Ndiqni atë që u është zbritur nga Zoti juaj, e mos ndiqni tjetër mbrojtës përpos Tij. Pak po i pranoni këshillat ju.” (*El-Araf: 3*).

Pastaj fjalët e Tij në suren El-Bekare: ***“E kur atyre t’ju thuhet: “Ndiqeni Shpalljen (Kur’anin) e All-llahut!” - Ata përgjigjen: “Jo! Na ndjekim atë udhë në të cilën i kemi gjetur të parët tanë!”*** (El-Bekare: 170)

Ndërsa për ata, të cilët nuk i pasojnë dhe nuk i imitojnë të tjerët, All-llahu xh.sh i përgëzon e thotë: ***“Gëzoi pra (o Muhammed!) robërit e Mi, të cilët dëgjojnë fjalët e (Kur’anit) e pasojnë atë që është e mirë. Këta janë ata që All-llahu i ka orientuar në rrugë të drejtë dhe ata janë të mençur.”*** (Ez-Zumer: 17-18)

b. Fjalët e All-llahut xh.sh. në suren En-Nisa’: ***“Nëse nuk pajtoheni në ndonjë gjë (ju***

dhe ata që udhëheqin punët tuaja), paraqitjani All-llahut (Kur'anit) dhe Pejgamberit (thëniet dhe veprat e tij), nëse besoni All-llahun dhe Ditën e Kiametit. (En-Nisa, 59)

Në këtë ajet All-llahu xh sh. nuk lejon që, në rast mospajtimi të drejtohet dikujt tjetër pos Kur'anit dhe Sunnetit, përkatësisht, ndalon që, në rast konflikti, të kërkohet mendimi i dikujt tjetër, meqë ai nuk është as Kur'an as Sunnet.

c. - Në bazë të mbështetjes në ixhma'-në e të gjithë as'habëve, që nga i pari e gjer te i fundit, si dhe i të gjithë tabi'inëve dhe tabei-t-tabi'inëve është vërtetuar se nuk është e lejuar që dikush t'i drejtohet mendimeve të dikujt prej tyre, apo para tyre, dhe t'i pranojë (pasojë) ato në tërësi. Prandaj, le ta din ai i cili i pranon të gjitha mendimet e Ebu Hanifes, apo të Malikut, të Shafiut, të Ahmedit - All-llahu qoftë i kënaqur me ta - duke mos iu shmangur mendimeve të atij të cilin e pason, apo pos tyre, në llogari të mendimeve të ndonjë personi tjetër, le ta dijë pra, me siguri dhe pa kurrfarë dyshimi, se i është kundërvënë koncesionit (ixhma'-së) të tërë ummetit. Dhe le ta dijë se nuk do të gjejë

paraardhës në procedim të tillë gjatë tërë tre shekujve të zgjedhur të Islamit.

Me veprim të tillë, devijohet nga rruga e besimtarëve - mu'minëve; All-llahu i Lartmadhërishëm na ruajt nga një gjendje e tillë!

d. - Të gjithë dijetarët (e fikhut) kanë ndaluar që t'i imitojë dikush dhe t'i përshtatet atyre, andaj ai që vepron, vepron në kundërshtim me mendimin e tyre.

e. - Pastaj, kush pason mësimin e njërit nga personat e përmendur, dhe atë e konsideron më të rëndësishëm se pasimin e Umer b. Hattabit, ose Ali. b. Ebi Talibit, ose Ibni Mesudit, ose Ibni Umerit, ose Ibni Abbasit, ose Aishes, nënës së besimdrejtëve - All-llahu qoftë i kënaqur me të gjithë!

Sikur të ishte taklidi i lejuar, atëherë secili prej të përmendurve do të ishte më i denjë për këtë sesa dikush tjetër.

Mendimi i parashtruar në rend të parë u është drejtuar ulemasë e cila studion Kur'anin, Hadithin (Sunnetin), fikhun, usulun, gjuhën arabe dhe stilistikën e saj; mirëpo, edhe përkundër kësaj, nuk e shohin të arsyeshme që sadopak të angazhohen në planin e analizimit, studimit,

rishqyrtimit dhe krahasimit (të qëndrimeve dhe mendimeve të ndryshme). Përkundrazi, ata i janë lëshuar përtacisë dhe rehatisë, e kur dikush thellohet në studime, peshime dhe tevxhih - zgjedhja ndërmjet mendimeve - siç është rasti i alimit të njëmendtë, ata thonë: - ndali! Kush je ti? Lëri njerëzit të jetojnë ashtu siç janë mësuar! Dhe ngriten kundër tij, sikur të thërriste në diç që është e shëmtuar dhe e qortuar.

Për sa i përket njerëzve të rëndomtë dhe të padijshëm, nuk pajtohem me mendimin e Ibën Hazmit se Taklidi në raport me ta është haram - i ndaluar, ndërsa diskutimin përkitazi me këtë po e lë për ndonjë rast tjetër.

Megjithëkëtë, janë falur njëri pas tjetrit, siç janë falur për shembull, Ebu Hanifja dhe shokët e tij, Shafiu dhe të tjerët - r.a.- pas imamëve të Medinës, pas malikijëve dhe të tjerëve, pa marrë parasysh që ata nuk shqiptojnë besmelen në namaz, as në vete as me zë.

Transmetohet se kalifi Harun Er-Reshidi ka falur namazin pas lëshimit të gjakut (haxhama), e pas tij (si muktedij) është falur Ebu Jusufi (nxënësi i Ebu Hanifes), duke mos e përsëritur namazin, meqë, Maliku i ka dhënë fetva kalifit se nuk është i obliguar të përtërijë abdestin pas lëshimit të gjakut.

Imam Ahmedi ka konsideruar se është obligim të përtëritet abdesti pas lëshimit të gjakut apo pas rrjedhjes së tij nga hunda, e kur është pyetur: “Nëse imamit do t’i rridhte gjaku dhe nuk do ta ndërronte abdestin, a do të faleshe pas tij?” - është përgjigjur: - “A mos vallë, të mos falem pas Malikut dhe Se’id b. Musejjebit?!”

Shafiu, me një rast, falej në afërsi të kaburit (varrit) të Ebu Hanifes, duke mos kënduar kunut duanë, nga respekti ndaj tij, e tha: “Ndoshta kemi kaluar në medhhebin irakian (hanefit).

Në njërin nga librat hanefite, që quhet “*El-Bezazijje*”, qëndron se Ebu Jusufi - imami i dytë në medhhebin hanefit - me një rast false xhuma-namazin si imam, duke u larë më parë në banjon publike. Pas namazit dhe pas shpërndarjes së njerëzve, u informua se në bunar, nga i cili furnizohej banjoja, gjendet i ngordhur një mi gjirizi, me ç’rast tha: “Pra, në këtë rast do të pranojmë mendimin e vëllezërve tanë nga Medina: - Kur uji arrinë vëllimin e kulletejnit, atëherë ndytësira nuk i bën dëm (“*Mu’axhemul-lugatil-fukaha*”, dr. Muhammed Kal’axhi).

Shkaku i procedimeve të parashtruara është ai, që çështjet e përmendura dhe të ngjashme me to, janë të tolerueshme dhe elastike, dhe shpeshherë dy qëndrime për një çështje të njëjtë, nga pikëpamja e Sheriatit janë të pranueshme dhe të rregullta.

Nëse, megjithatë, kjo nuk është në pyetje, atëherë mendimi i drejtë (për atë problem) nuk është përfundimtar, e ai i cili gabon (në këtë), gabimi i është falur, madje edhe ka shpërblim për të. Andaj imamët, në këto raste, një mendim e kanë konsideruar të rregullt, porse i kanë

regjistruar dhe shënuar edhe mendimet e përkundërta. Kështu disa e kanë pasur zakon të thonë: “Ky mendim është më i sigurt (më preventiv)!” ose: “Ky është mendim i zgjedhur!”, ose: “Ky (mendim) më është më i ëndshëm!” Apo kishin zakon të thonin: “Gjer te ne nuk ka arritur asgjë tjetër!” Konstruksionet e këtilla janë të shpeshta në “*Muvetta*”, në veprën “*El-Asar*” të Muhammed Esh-Shejbaniut, si dhe në fjalët e Shafiut - All-llahu i mëshiroftë që të gjithë!

All-llahu i Dashur qoftë i kënaqur me imam Malikun, sesa fakih (njohës i së drejtës sheriatike) i madh ka qenë ai! Sujutiu transmeton se kalifi Er-Reshid ka propozuar që, libri i tij “*El-Muvetta*” të varët në Ka’be dhe të detyrohen të gjithë njerëzit ta pasojnë përmbajtjen e tij. Maliku i është përgjigjur: “Mos e bër këtë, meqë as’habët janë ndarë në mendime për çështjet dytësore të fesë (fur’u) dhe janë shpërndarë nëpër botë, ndërsa njerëzit kanë pranuar atë që u kanë sjellur ata (mendimet me të cilat kanë ardhur)!”

Atëherë Er-Reshidi i ka thënë: “All-llahu të ndihmoftë dhe të bekoftë, o Ebu Abdull-llah!”

Ngjarje e ngjashme përshkruhet dhe transmetohet edhe për kalifin El-Mensur.

Shtëmangia nga mendimi i ndonjë imami, nuk do të thotë përçmimin e tij, e as përçmim i imametit të tij

Shtëmangia nga mendimet e katër imamëve, apo nga mendimi i njërit prej tyre, nuk do të thotë përçmim i imametit të tyre, as zvogëlim i vlerës së tyre, e as përçmim i diturisë së tyre, rregullsisë së ixhtihadit të tyre dhe sinqeritetit të tyre në kërkimin e së vërtetës. Ai që mendon kështu, ai nuk e njeh realitetin e këtij ummeti e as historinë e tij.

Përkundrazi, dashuria ndaj këtyre gjigajve, respekti ndaj tyre, pastaj shprehjet plotë lavdata për ta, paraqesin pjesën esenciale të Islamit.

Shehul-islam, Ibën Tejmijje, në hyrjen e librit “*Ref’ul-melam ‘anil-eimmetil-E’alam*”, thotë: “Është obligim i myslimanëve që, pas miqësisë ndaj All-llahut dhe Pejgamberit të Tij, të shprehë miqësinë e vet ndaj mu’minëve, besimtarëve - siç urdhëron Kur’ani -, e veçanërisht ndaj ulemasë, trashëgimtarëve të Pejgamberëve, të cilët All-llahu xh.sh. i ka bërë yje për tu ndriçuar njerëzve në errësirat e tokës dhe detit, dhe të

gjithë myslimanët janë në pajtim përkitazi me hidajetin dhe rivajetin e tyre... Ata janë trashëgimtarë të Pejgamberit në ummetin e tij. Ata ringjallin atë që fiket nga Suuneti i tij. Me ndihmën e tyre është ruajtur Libri - Kur'ani; ata e kanë ruajtur atë. Me anë të tyre Libri flet dhe ata flasin me gjuhën e tij...

Çështjet për të cilat është ndarë ulemaja

Nëse do të pyetemi: A janë përcjellur të gjitha çështjes, rreth të cilave është ndarë ulemaja, nga Resulull-llahu s.a.v.s., përgjigjja do të ishte:

Ekzistojnë shumë gjëra që i ka bërë Resulull-llahu s.a.v.s. (në më shumë mënyra), dhe në të vërtetë edhe kështu transmetohet prej tij, edhe pse disa nga variantat i ka praktikuar më shpesh, e disa më rrallë. Kështu për shembull, tekbi gjatë ezanit: **(teksti arab)**, a shqiptohet katër herë apo dy herë? Transmetohet edhe njëra edhe tjetra. Malikijët kanë përvetësuar traditën për dy herë, ndërsa të tjerët për katër. Gjithashtu, përsëritja e shehadetit: **(teksti arab)** me zë të ulët; transmetohet nga Resulull-llahu s.a.v.s., e disa nga ulemaja e kanë pranuar e disa jo.

Pra, disa nga çështjet e përmendura transmetohen nga Resulull-llahu s.a.v.s. (se i ka kryer në mënyra të ndryshme), megjithëqë një variantë e ka praktikuar më shpesh nga tjetra... I tillë është rasti me shqiptimin e besmeles me zë në namaz; transmetohet se Resulull-llahu s.a.v.s.

nuk e ka shqiptuar besmelen me zë, porse ekzistojnë hadithe të cilat flasin se këtë e ka bërë me zë. Kjo nuk është e pamundur. Nuk është e pakuptueshme që në raste të caktuara e ka shprehur besmelen me zë, në mënyrë që t'i mësojë ata që faleshin pas tij, dhe ngjashëm me këtë.

Prandaj, Ibën Tejmijje thotë: “Është e lejuar që, edhe gjëja më e mirë dhe më efdale përkitazi me çështjen e ibadetit, të lihet, për hir të tubimit dhe bashkimit të zemrave, siç ka hequr dorë Resulull-llahu s.a.v.s. ta ngritë Ka’ben në kaburin e Ibrahimit a.s., duke u frikësuar se do të shkaktojë neveri dhe rrënim tek as’habët.” Një mendim i tillë transmetohet tekstualisht nga imam Ahmedi për besmelen, bashkimin e vitër-namazit dhe gjëra të ngjashme, ku, ajo që është më efsale lihet, e bëhet ajo që është e lejuar, me qëllim që të ruhet uniteti (i myslimanëve dhe bashkësisë së tyre), apo për hir të shkaqeve të ngjashme.

Mbështetja në Kur'an dhe në Sunnet

A është e lejuar të pasohet dikush tjetër pos katër imamëve? Dhe, a është e lejuar sot mbështetja e drejtpërdrejtë në Kur'an dhe në Sunnet, pa pasimin e ndonjë medhhebi të caktuar??

Duke u përgjigjur në pyetjet paraprake, unë konfirmojë:

Po, është e lejuar të pasohet dikush tjetër pos katër imamëve!

Siç është e lejuar për ata që janë në gjendje, nga ulemaja dhe njohësit e fikhut, që të mbështeten në Kur'an dhe në Sunnet.

E drejta e tyre është të studiojnë, të bëjnë ixhtihad dhe të nxjerrin dispozita në bazë të Kur'anit dhe Sunnetit, siç është edhe e drejta e tyre t'i vlerësojnë mendimet ekzistuese të ulemasë dhe t'i japin përparësi njërit kundruall tjetrit (**et-terxhih**). Krahas kësaj, ata mund t'i drejtohen ulemasë e cila është e njohur për nga terxhidi dhe komparacionin e medhhebeve, e cila bënë krahasimin e mendimeve dhe drejtimeve të ndryshme e pastaj, në bazë të dëshmimeve dhe

argumenteve, i jepë përparësi një mendimi kundruall tjetrit.

Në këtë kategori të ulemasë, bëjnë pjesë: Ibën Dekik El-'Id, Ibën Tejmijje, Ibën Kajjum, Ibën Haxher El-'Askalani, Es-Sanani, Esh-Shevkani etj...

Pas procedimit paraprak, alimi do të pasojë atë me çka është i kënaqur (për besimin e vet), çka është më e drejtë, sipas mendimit të tij, dhe çka është më e pranueshme për zemrën e tij.

Kjo është ajo me çka është i ngarkuar ai, e All-llahu xh.sh. nuk e ngarkon dikë përtej mundësive të tij.

Mendimi i cili është përhapur në kohën e stagnimit dhe prapambeturisë së myslimanëve, e sipas të cilit dyert e ixhtihadit janë të mbyllura, është i pa pranueshëm dhe nuk ekziston për të kurrfarë argumenti, as në Kur'an, as në Sunnet e as në ixhma' i cili do ta përkrahte atë.

Përkundrazi, hanabilët, e edhe të tjerët, konsiderojnë se nuk është e lejuar që asnjë shekull të mbetet pa ndonjë muxhtehid, i cili do tu jepte njerëzve fetva në pajtim me argumentet ekzistuese. All-llahu xh.sh., nga mëshira e Vet e pakufizuar, është në gjendje që disave prej

robërve të Tij, t'ua dhurojë aftësinë dhe prirjen e cila do t'i bëjë të aftë për ixhtihad. Kjo nuk është e pamundur. Përkundrazi, duke qenë se rrugët e perceptimit janë lehtësuar më shumë se kurdoherë gjer më tani, kjo është edhe më e mundur. Këtu gjithsesi bëjnë pjesë: shtypi, aparatet kopjues, kompjuterët, etj.

Mirëpo, ata që nuk e njohin gjuhën arabe, disiplinat e saj dhe sistemet e saj, që nuk njohin dituri të llojllojshme lidhur me Kur'anin dhe Sunnetin, çështjet për të cilat ulemaja ka mendim unanimit (ixhma') dhe për të cilat janë në divergjencë, pastaj si njeh themelet e fikhut, kijasit (analogjisë), parimet e te'arudit dhe terxhihut (kundërthëniet dhe predominimet)... si dhe bazat e tjera të supozimit të ixhtihadit, për këta është obligim që t'i drejtohen ulemasë - njerëzve të dijshëm e të arsimuar. Kjo është në tërësi gjë e natyrshme, siç është e natyrshme që njerëzit, për ndonjë lëmi profesionale, t'u drejtohen ekspertëve.

All-llahu xh.sh. thotë në Kur'an: ***“...andaj, pyetni njerëzit e dijshëm, nëse nuk dini ju!”*** (El-Enbija': 7).

E, është gjë e papërfytyrueshme që të gjithë njerëzit të jenë të obliguar që të mirren me ixhtihad, siç mendojnë disa, meqë kjo është e pamundur dhe për këtë nuk ekzistojnë baza shkencore.

Qëndrimi islam për “Telfik-un” - përzierjen e medhhebeve

Shtrohet pyetja: çfarë është qëndrimi i Sheriatit në raport me njeriun i cili për disa çështje e pason njërin imam, e për disa të tjera imamin tjetër?

Procedimi i përshkruar quhet **telfik** - përzierje e më shumë medhhebeve.

Disa nga ulemaja këtë e lejojnë, kurse disa të tjerë e ndalojnë.

Mendimi im, lidhur me këtë është:

Nëse telfik bëhet me qëllim që në çdo medhheb të hulumtohet për lehtësime, pastaj për mendimet më të lehta, të cilat i përgjigjen aspiratave dhe pasioneve personale, dhe të cilat i pëlqejnë individit përkatës, pa u kujdesur për dëshmi dhe argumente - atëherë, kjo nuk është e lejuar...

Për këtë arsye ulemaja e vjetër ka thënë: “Ai i cili hulumton për lehtësimet në medhhebe është fasik - mëkatar!”

Ja një shembull:

Nëse dikush do ta pasonte një medhheb, në situatë kur ai i përgjigjet interesave dhe dëshirave të tij, për shembull nëse do ta pasonte mendimin e Ebu Hanifes - sipas të cilit fqinji gëzon të drejtën e blerësit të parë, kur e dëshiron pronën e fqinjit të tij për vete, e kur medhhebi i njëjtë i përgjigjet kundërshtarit të tij, atëherë ai pason medhhebin që ka mendim të kundërt, e thotë: - Unë për këtë çështje pranoj mendimin e Shafiut, por mendimet e tjera të tij i refuzoj!

Një procedim i këtillë nuk është i lejuar, ngase, ai që vepron kështu, ndjek pasionin e vet, tallet me fe dhe i shfrytëzon medhhebet për realizimin e interesave të tij personale.

Besimtari është i obliguar ta pasojë të vërtetën, qoftë ajo kundër tij apo në favor të tij, meqë, All-llahu xh.sh. i qorton hipokritët - munafikët, e thotë: ***“E, hipokritët thonë: Ne besojmë All-llahun dhe Pejgamberin dhe u jemi bindur.” E, pastaj, u shmangën disa prej tyre (pasi e thanë këtë). E, këta (në të vërtetë), nuk janë besimtarë. Dhe, kur të thirren te All-llahu dhe Pejgamberi i Tij, që të gjykojë në mes tyre, disa prej tyre u shmangën menjëherë; vetëm***

nëse dinë që drejtësia është në anën e tyre, ata vijnë përulshëm (me shpejtim)." (En-Nur: 47-49).

Ata kanë dëshiruar që e vërteta të kthehet kah ata, e jo ata kah e vërteta, siç është rasti me besimtarët e singertë.

Mirëpo, nëse myslimani pason atë që është më e drejtë dhe më e fuqishme në zemrën e tij, atëherë nuk ka pengesa që ta pasojë medhhebin hanefit - përkitazi me çështjen që prekja e gruas nuk e prishë abdestin, shafi'it - përkitazi me çështjen që rrjedhja e gjakut nuk e prish abdestin, e ai malikit - përkitazi me çështjen se uji është i pastër, përderisa nuk i ndërron vetitë e veta (ngjyrën, shijen, erën). Një procedim i këtillë është i lejuar, nëse ai që e pason këtë, ka besim në argumentet lidhur me çështjet përkatëse, dhe kjo është fetvaja të cilën e përfaqësoj unë në këtë mesele.

E lus All-llahun e Lartmadhërishëm të na ndihmojë ta perceptojmë dhe ta kuptojmë fenë tonë, meqë, "Kujt All-llahu ia do të mirën, ia dhuron fikhun - perceptimin në fe."

Dhe salavati e selami qofshin mbi Pejgamberin tanë, familjen e tij të ndershme dhe as'habët e tij fisnikë!

**DASHURIA E
EHLI-SUNNETIT NDAJ
AS'HABËVE**

Qëndrimi i Kur'anit dhe Sunnetit
ndaj as'habëve r.a.

*Në emër të All-llahut, të
Gjithëmëshirshmit,
Mëshirëplotit.*

Tek ne, shpeshherë mund të dëgjojmë apo të lexojmë trajtime të ndryshme për disa as'habë, të cilat aspak nuk janë të hijshme. Andaj është nevoja të njoftohemi me qëndrimin e Kur'anit dhe për as'habët, si dhe qëndrimin e dijetarëve eminent islam përkitazi me këtë çështje.

As'hab është çdo njeri i cili e ka parë Muhammedin a.s., apo ka folur me të madje edhe për së shkurti, e ka qenë myslimanë atëherë dhe ka mbetur mysliman gjër në vdekje. Kështu i definojnë as'habët shumica e dijetarëve të hadithit, të cilëve për ndryshe i kanë kushtuar kujdes të madh, duke qenë se ata ishin gjenerata e parë në zinxhirin e transmetimit të haditheve të Pejgamberit a.s. Dijetarët janë të një mendimi se

as'habët janë besnik gjatë transmetimit të hadithit, andaj hadithi pranohet prej çdo as'habi. Një qëndrim i këtillë bazohet në Kur'an dhe në Hadith.

Kur'ani, përkundër faktit se bën dallime ndërmjet kategorive të as'habëve, në përshtatshmëri me kohën e pranimit të Islamit nga ana e tyre, përpjekjet e bëra në rrugën e All-llahut dhe të disa rrethanave të tjera, të gjithë as'habëve u premtan kënaqësinë e All-llahut dhe përfundim të mirë. Ja disa ajete kur'anore në këtë kuptim:

“All-llahu është i kënaqur me myslimanët e parë, muhaxhirët dhe ensarët (ndihmëtarët e Pejgamberit) dhe të gjithë ata që i pasuan në të mirë, por edhe ata janë të kënaqur me Të; All-llahu për ta ka përgatitur kopshtie, nëpër të cilat rrjedhin lumenj, ku ata do të jetojnë vazhdimisht dhe përgjithmonë. Kjo është fitore e madhe!” (Et-Teube: 100).

“Nuk janë të barabartë ata që kanë shpenzuar dhe luftuar para fitores - dhe ata që kanë shpenzuar dhe luftuar pastaj. Këtu, dallimi është në një shkallë të lartë, mirëpo, All-llahu të gjithëve u premtan dhuntinë. - All-llahu di mirë atë që punoni ju!” (El-Hadid: 10)

“Muhammedi është Pejgamber i All-llahut. E, ata që janë me të (shokët e tij) janë të ashpër ndaj mohuesve, e të mëshirshëm në mes tyre. I sheh ata si bëjnë ruku dhe sexhde duke kërkuar dhuntinë dhe kënaqësinë e All-llahut. Në fytyrat e tyre shihen shenjat e sexhdes.” (El-Fet’h: 29).

“(Ajo pasuri u takon) edhe muhaxhirëve të varfër, të cilët janë përzënë nga vendlindja e tyre dhe pasurisë së tyre, të cilët dëshirojnë mirësinë dhe kënaqësinë e All-llahut, dhe të ndihmojnë All-llahun dhe Pejgamberin e Tij, ata, me të vërtetë, janë besimtarë të singertë, - dhe (u takon pasuria) atyre që e kanë bërë Medinën vendstrehim (shtëpi) të besimit qysh më parë (para emigrimit), e i duan ata që vijnë në Medinë dhe në zemrat e tyre nuk ndjejnë kurrfarë rëndimi, për atë që u është dhënë atyre (ardhacakëve), por më tepër duan t’u bëjnë mirë atyre se sa vetes, edhe pse madje vetë janë nevojtarë. E, ata që ruhen nga lakmia e madhe, me siguri, do të jenë fitues. Edhe ata që vijnë pas tyre - thonë: “O zoti ynë, falna ne dhe vëllezërit tanë, të cilët kanë besuar para nesh dhe mos lejo që në zemrat tona të ketë asnjë të keqe (aspak smirë) ndaj besimtarëve; O zoti ynë,

Ti je, me të vërtetë, i mirë dhe mëshirues!"
(El-Hashër: 8-10).

Ajeti i fundit thekson se çfarë duhet të jenë marrëdhëniet tona ndaj gjeneratave të mëparshme përgjithësisht, dhe ndaj as'habëve posaçërisht, duke na terhequr vërejtjen që të kërkojmë falje për ta dhe nga zemrat tona të mënjanojmë çdo smirë ndaj tyre. Ndërsa, Muhammedi a.s. ka ndaluar rreptësisht ofendimin e as'habëve dhe na ka tërhequr vërejtjen për fadiletin e tyre, të cilin e kanë përfituar duke e ndihmuar personalisht Resulull-llahun s.a.v.s., me qëllime krejtësisht të pastra dhe në situata kur kjo ndihmë ka qenë tejet e nevojshme.

Muslimi transmeton në "*Sahihun*" e tij nga Ebu Se'id El-Hudriu r.a. se ka thënë:

"Ndërmjet Halidit dhe Abdu-r-Rahman b. Avfit shpërtheu konflikti, e Halidi e ofendoi atë. Resulull-llahu a.s. dëgjoi për këtë, e tha: "Mos e ofendoni asnjërin prej as'habëve të mi! Sikur dikush prej jush të ndante flori sa kodra e Uhudit, nuk do ta arrinte atë që do ta arrinte dikush prej tyre (sikur të ndante) një grusht apo gjysmë grushti (flori)."

Abdu-r-Rahman b. Avfi ka qenë njëri nga myslimanët e parë, ndërsa Halidi ka pranuar Islamin pas nënshkrimit të marrëveshjes në Hudejbije. Pra, Muhammedi a.s. ka ndaluar që as'habët, të cilët e kanë pranuar Islamin më vonë, t'i ofendojnë ata që e kanë pranuar më herët, për shkak se ata më gjatë janë shoqëruar me Resulull-llahun s.a.v.s. dhe e kanë ndihmuar atë, andaj kanë përfituar merita, kështu që këta të tjerët edhe nëse do të ndanin flori sa kodra e Uhudit, nuk do të arrinin atë që do të arrinin ata të parët sikur të ndanin një apo gjysmë grushti flori. Duke qenë se ekziston kësi raporti ndërmjet gjeneratave të as'habëve, e çfarë raporti atëherë do të duhej të jetë ndërmjet gjeneratave të mëvonshme dhe as'habëve?!

Tabi'inët kanë qenë të vetëdijsëm për faktin se as'habët me pasurinë e tyre dhe me jetën e tyre e kanë ndihmuar dhe e kanë mbrojtur krijesën më të dashur të All-llahut xh.sh., Muhammedin a.s., andaj i kanë respektuar shumë dhe janë mburrur me shoqërimin e tyre.

Të shohim vetëm se me çfarë entuziazmi (admirimi) Kajs b. Ebu Hazimi thotë: "E kam

parë dorën e Talhas, me të cilën e kishte mbrojtur Resulull-llahut s.a.v.s., tanimë iu kish tharë fare.”

Në betejën e Uhudit, kur mushrikët u përqëndruan rreth Muhammedit a.s., disa as’habë e mbronin atë me trupat e vet. Ndërmjet tyre ishte edhe Talha b. Ubejdullahu, i cili me atë rast i mori mbi shtatëdhjetë plagë, e nga njëra prej tyre, më vonë, iu tha dora.

Gjenerata e as’habëve, marrë përgjithësisht, është gjenerata më e mirë e myslimanëve. Transmetohet nga Imran b. Husajn r.a. se i Dërguari i All-llahut s.a.v.s ka thënë: *“Pjesa më e mirë e ummetit tim është gjenerata ime, mandej, ajo që vjen pas saj, e pastaj ajo që pason pas tyre!”*

Duke komentuar këtë hadith, Ibën Haxher El-Askalani shqyrton çështjen e vlerës së as’habëve: a i përket kjo gjeneratës së as’habëve në përgjithësi, apo çdo as’habi veç e veç, që është mendim e shumicës së dijetarëve. Qëndrimin e parë e përfaqëson Abdul-Berr, dhe sipas mendimit të tij është e mundur që dikush prej gjeneratave të më vonshme të jetë më i mirë se disa nga as’habët, por jo nga pjesëmarrësit në betejën e Bedrit dhe pjesëmarrësit e dhënies së

zotimit në Hudejbije, ngase edhe ai i veçon pjesëmarrësit e Bedrit dhe Hudejbisë dhe thotë se të gjithë ata janë të pashoq, të pakalueshëm në fadilet. Pastaj Ibën Haxheri shpjegon qëndrimin e shumicës së dijetarëve islam, e thotë: “Pra, shumica e ulemasë konsideron se kurrnjë vepër nuk është sipas vlerës e barabartë me shoqërimin e Muhammedit a.s., dhe atë për shkak të pamjes së vet të Dërguarit të All-llahut s.a.v.s. Ai i cili e ka mbrojtur, e ka bërë hixhretin me kohë dhe e ka ndihmuar atë, i ka mbajtur në mend rregullat që i ka dëgjuar prej tij dhe ua ka transmetuar ato gjeneratës së ardhshme, njeriut të këtillë nuk i është i barabartë askush prej atyre që do të vijnë më vonë, meqë për çdo vepër të përmendur, ai i cili e ka bërë i pari, do të ketë shpërblim sikurse edhe të gjithë të tjerët që e bëjnë më vonë, prej nga edhe rrjedhë vlera e posaçme e as’habëve. Kontestuese është vetëm fadileti i atyre që vetëm e kanë parë Resulull-llahu s.a.v.s. Hadithet e ndryshme është e mundur të harmonizohen në hadithin (që e shënojnë Tirmidhiu dhe Nesaiu): *“Do të vijë koha kur njeriu për ndonjë vepër do të ketë shpërmbelimin pesëdhjetë (nga ju)”*, që nuk do të thotë se dikush tjetër është më i vlefshëm se

as'habi, ngase zmadhimi i shpërblimit nuk tërheq pas vetes edhe vlerën në çdo aspekt. Veç kësaj, shpërblimi zmadhohet vetëm në raport me veprën përkatëse, e sa i përket përparësisë të cilën e ka ai që është shoqërua me Resulull-llahun s.a.v.s., e në këtë mënyrë ka fituar vlerën e veçantë të shoqërimit me Resulull-llahun s.a.v.s., në këtë pikëpamje askush nuk i është i barabartë.”

Dashuria ndaj as'habëve është rezultat i dashurisë ndaj Resulull-llahut s.a.v.s. Tirmidhiu transmeton nga Abdull-llah b. Mugaffeli r.a. se i Dërguari i All-llahut s.a.v.s. ka thënë: “Ju përbetoj në All-llahun përkitazi me as'habët e mi! Pas meje mos i sulmoni ata. Kush i donë, i ka dashur nga dashuria ndaj meje, e kush i urrenë, i ka urrejtur nga urrejtja ndaj meje. Kush i trazon ata, më ka trazuar edhe mua, e kush më trazon mua, e ka trazuar edhe All-llahun, e kush e trazon All-llahun, Ai do ta ndëshkojë së shpejti!”

Në përputhshmëri me ajetet dhe hadithet e përmendura, Ebu Xha'fer Et-Tahavi në veprën e njohur akaide, komentues i së cilës është edhe Hasan Kafi Prusçaku ynë, thotë: “Ne i dojmë shokët e Resulull-llahut s.a.v.s. Nuk e teprojmë në dashuri ndaj cilitdo prej tyre. Nuk e mohojmë

asnjërin prej tyre, e braktisim secilin që i urrenë ata dhe i cili i përmend ata për të keq. I përmendim vetëm për të mirë. Dashuria ndaj tyre është fe, besim dhe bamirësi. Urrejtja ndaj tyre është mosbesim, hipokrizi dhe zullum.”

S’ka dyshim se, për sa i përket fadiletit as’habët dallojnë në mes veti, në përputhshmëri me kohën e pranimit të Islamit, angazhimit, aftësive dhe rrethanave të tjera. Mirëpo, kjo nuk do të thotë se ndonjërin prej tyre mund ta sulmojmë dhe ta përçmojmë. Këtu, veçanërisht, do ta përmendja Muaviun, ndaj të cilit shumë njerëz kanë qëndrim joobjektiv. Lihet pas dore fakti se ai ka qenë njëri nga shkruesit e Shpalljes, se Umeri r.a. e ka emëruar për mëkëmbës të Sirisë dhe se myslimanët, kryesisht, kanë qenë të kënaqur me udhëheqjen e tij, pasi që Hasani r.a. ia pat lëshuar kalifatin. Shkaku i pezmit ndaj Muaviut se ai nuk e ka pranuar Aliun r.a. për kalif dhe, më vonë, përleshja e armatosur ndërmjet këtyre dyve. Edhe pse Aliu r.a., në këtë rast ka pasur të drejtë, kjo nuk do të thotë se Muaviu nuk ka pasur arsyetim për veprimet e veta. Në realitet, që të dy kanë vepruar sipas ixhtihadit të vet personal.

Pas vrasjes së Uthmanit r.a., me të shpejtë u përhapën gënjeshtret dhe trazirat. Aliu r.a. zgjedhet për kalif, dhe ushtrisë së tij i bashkohet një pjesë e kryengritësve që e kishin vrarë Uthmanin r.a. Mirëpo, disa prej tyre nuk ishin të njohur personalisht, disa kishin mbrojtje nga populli i vet, e për disa nuk kishte dëshmi se kanë marrë pjesë në vrasje. Për këtë arsye, Aliu r.a. e pezullon ndëshkimin e tyre përderisa nuk spastrohet situata. Por Talha dhe Zubejri konsideronin se janë të obliguar ta zbatojnë ndëshkimin ndaj vrasësve të Uthmanit r.a. dhe tu vihet në fund atyre që përhapnin çrregullime. Ky mospajtim mendimesh shkaktoi betejën e Devesë, e më vonë edhe betejën e Siffinit. Banorët e Shamit, ne krye me Muaviun, konsideronin se ndaj tyre është bërë padrejtësi (e, në realitet, nuk ishte e mundur që të zbatohet drejtësia ndaj tyre), andaj qëndronin mënjanë, derisa nuk pajtohen që të gjithë. Veç kësaj, ata edhe frikësoheshin nga ata kryengritës nga ushtria e Aliut r.a., të cilët e kishin mbytur Uthmanin r.a., për çka edhe nuk e pranonin atë për kalif.

Për sa i përket Aliut r.a., ai ishte kalif i zgjedhur, të cilin myslimanët ishin të obliguar ta

dëgjonin dhe ta pasonin, e ai, pasi që e shqyrtoi mirë situatën e dhënë, përfitoi bindjen se dëgjesën duhet ta sigurojë me luftë, andaj hyri në luftë kundër Muaviut dhe atyre të cilët nuk e pranonin për kalif.

Mirëpo, shumica dërrmuese e as'habëve, nuk mori pjesë në këto përleshje, por mbaheshin mënjane në rast se do të vihet deri te trazirat, e e shihnin se përleshjet e përmendura më tepër shkaktojnë dëm sesa dobi.

Pas shpjegimit të këtyre konflikteve, që ndodhën gjatë kohës së kalifatit të Aliut r.a., komentuesi i *akaidit të Tahaviut*, Ali b. Ali b. Muhammed b. Ebul-Izz El-Hanefi, thotë: “Për të gjithë ata, ne, kemi fjalë më të mira!”, ***“O zoti ynë, falna ne dhe vëllezërit tanë, të cilët kanë besuar para nesh dhe mos lejo që në zemrat tona të ketë asnjë të keqe (aspak smirë) ndaj besimtarëve; O zoti ynë, Ti je, me të vërtetë, i mirë dhe mëshirues!”*** “Nga trazirat që kanë ndodhur në kohën e tyre, All-llahu na ka ruajtur duart tona, andaj e lusim All-llahun që, me mirësinë dhe fisnikërinë e Tij, të na ruaj edhe gjuhët tona prej tyre!”

Sikurse Muaviu, edhe nëna e tij Hinda, vajza e Utbe b. Rebias, padrejtësisht është urrejtur nga ana e shumë myslimanëve. Është fakt se ajo i ka nxitur mushrikët në luftë kundër myslimanëve gjatë betejës në Uhud dhe, e ka angazhuar Vahshiun që ta mbysë Hamzën r.a., xhaxhain e Muhammedit a.s., i cili paraprakisht, në betejën e Bedrit e kishte mbytur xhaxhain e saj Shejbiun. Mirëpo, me rast çlirimit të Mekës, ajo sinqerisht e përqafoi Islamin dhe Muhammedi a.s. ia ka falur asaj. Së këndejmi është tërësisht e logjikshme që Buhariu, në *Sahihun* e vet, në librin për virtytet e as'habëve, ia ka kushtuar një kapitull Hindës, dhe në të shënon hadithin transmetuar nga Aishja r.a. duke thënë: “Erdhi Hinda, vajza e Utbetit, e tha: - O i Dërguari i All-llahut, në tërë botën nuk ka pasur person për të cilin do të isha e kënaqur që të jetë i poshtëruar sesa personaliteti yt, e sot është bërë ashtu që në tërë botë nuk ekziston person për të cilin do të kisha ënda të jetë më i ndershëm sesa personaliteti yt!” Aishja thotë më tej: “Pasha Atë, në dorën e të Cilit është jeta ime - ajo gjithashtu ka thënë: “O i Dërguari i All-llahut, Ebu Sufjani është njeri koprrac, andaj a e kam mëkat që, prej asaj që posedon ai, ta ushqej

familjen tanë?” - “Jo”, u përgjigj ai, “*por vetëm në kufijtë e zakonshëm!*”

Nga kjo ndodhi shihet qartë se Hinda e ka pranuar sinqerisht Islamin, meqë nuk ka dashur ta japë zotimin se nuk do të vjedh, derisa nuk e kupton se a është e lejuar që nga burri i saj të merr fshehurazi më tepër sesa i jepte ai për furnizimin e familjes. E, sikur ta pranonte Islamin formalisht dhe josinqerisht, ajo nuk do të interesohej për pasojat e marrjes së fshehtë nga pasuria e burrit, e as që do të mendonte për këtë. Prandaj, duke qenë se Hinda e ka përqafuar Islamin sinqerisht dhe Muhammedi a.s. ia ka falur, atëherë, a nuk jemi të obliguar që edhe ne të shembëllemi në Resulull-llahun s.a.v.s. e t’ia falim asaj atë që ka bërë para se të pranojë Islamin, dhe ta trajtojmë si as’habe që e ka pranuar Islamin para Muhammedit a.s. dhe ka mbetur myslimane gjer në vdekjen e saj, e që ka ndodhur gjatë kalifatit të Umerit r.a.

Nëse Muaviu dhe nëna e tij Hinda me këto veprime i kanë lënduar emocionet, dhe kështu deridiku edhe vetë i kanë kontribuar sjelljes jokorrekte ndaj vetes, atëherë këtë assesi nuk e ka shkaktuar Sa’d b. Ebu Vekkasi.

Mirëpo në *“Islamske misli”*, nr. 126, qershor 1989, është botuar një artikull i Husein Ahmed Emin, në të cilin ai e sulmon Sa’d b. Ebu Vekasin, duke luajtur me faktet historike, dhe duke u nisur nga ajo që, Uthmani r.a. e ka zëvendësuar nga pozita e mëkëmbësit të Kufës. Është fakt se ka ardhur deri te konflikti ndërmjet Sa’dit dhe Mes’udit për shkak të huazimit të Sa’dit, me ç’rast Uthmani r.a. hidhërohet në të dy, por duke qenë se Sa’di ka qenë i zëvendësuar më parë nga ana e Umerit r.a., për çka do të bëhet fjalë më vonë, ai vendosë ta zëvendësojë Sa’din e ta lë Ibën Mes’udin. Në vend të Sa’dit e emëron vëllain e vet për nga nëna, Velid b. Ukben, i cili me sjelljet e veta së shpejti shkakton hidherimin e myslimanëve, prandaj ata protestojnë tek Uthmani r.a. dhe e kritikojnë që, në vend të Sa’dit, i cili ka pasur aq virtyte, e ka vendosur Velidin, njeriun pa kurrfarë virtytesh.

Ky konflikt i Sa’dit me Ibën Mesudin dhe zëvendësimi i tij nga mëkëmbësi në Kufë, aspak nuk e pakëson vlerën e tij, meqë, askush pas Muhammedit a.s. nuk është i pagabuar, dhe sikur autori i artikullit të përmendur të ishte kënaqur vetëm me kaq, nuk do të mundnin t’ia shohim për

të madhe. Mirëpo, ai i ka marrë dy fakte historike dhe i ka venduar në atë mënyrë, që ato japin mbresa tejet të këqija për Sa'din dhe besnikërinë e tij ndaj Islamit.

Së pari ka parashtruar deklaratën e Abdu-r-Rahman b. El-Musavvirit dhe Zekerijja' b. Amrit, sipas të cilëve Sa'di i shkurtonte namazet dhe hante në muajin ramazan, duke mos e theksuar se këtë e ka ngase atëherë ishte mysafir që, sipas Islamit, është tërësisht në rregull. Për më tepër, Sejjid Sabiku, duke shqyrtuar periudhën më të gjatë të qëndrimit në një vend, gjatë së cilës nuk do të humbas statusi i mysafirit, merr shembullin e Sa'd b. Ebu Vekkasit, e thotë se Misver. b. Mahrame ka thënë: “Qëndronim me Sa'din nëpër disa fshatra edhe nga dyzet netë, dhe Sa'di e shkurtonte namazin, ndërsa ne e plotësonim!” Pastaj Sejjid Sabiku merr shembull veprimet edhe të disa as'habëve të tjerë, e thotë se Nefi' ka thënë: “Ibën Umeri ka qëndruar në Azerbajxhan gjashtë muaj, duke i falur nga dy rekate, ngase dëbora nuk ia mundësonte shkuarjen.

Pra, disa as'habë kanë konsideruar se periudha e qëndrimit në një vend nuk është e

kufizuar dhe se njeriu nuk e humbas statusin e mysafirit, përderisa nuk vendos që përherë të qëndrojë në atë vend.

Pastaj, autori në fjalë thotë se transmetohet nga Xhabir b. Semure se banorët e Kufës kanë filluar t'i ankohen Umer b. El-Hattabit për Sa'd b. Vekkasin, duke thënë mes tjerash: "Nuk falet si duhet!" Umeri r.a. i dërgon disa njerëz që të informohen, të cilëve u është thënë: "Pasi që na përbeni me All-llahun, do t'ua themi: Sa'di gjykon padrejtësisht, nuk ndanë njësoj dhe nuk merr pjesë në ekspedita me çetat!" Këtu citati mbaron, dhe në trajtë të këtillë, ky, me të vërtetë, jep fotografi të shëmtuar për Sa'din. Por, të pyetemi se a ka ndodhur në të vërtetë kështu? Të shikojmë versionin e mirëfilltë të Buhariut përkitazi me këtë rast:

Nga Xhabir b. Semurete r. anhumat transmetohet se ka thënë: "U ankuan banorët e Kufës te Umer b. el-Hattabi r.a. për Sa'din d.m.th. për Ibën Ebi Vekkasin r.a. , kështu që Umeri r.a. (në vend të Sa'dit) e vendosi për mëkëmbës Ammarin. Ata u ankuan dhe theksuan që ai nuk ua falë mirë namazin. Ai e ftoi atë të vijë ku i tha: "O Ebu Is'hak, këta pohojnë se ti

nuk falesh mirë!” (Sa’di) tha: “Pasha All-llahun, sa më përket mua, unë me ta fali namazin e të Dërguarit të All-llahut s.a.v.s. nga i cili unë nuk heq dorë. Unë falë dy rekate të jacisë, në të cilët e zgjas qëndrimin në këmbë, kurse në dy të fundit e shkurtoj. “ Umeri r.a. tha: “I këtillë është mendimi për ty, o Ebu-l Is’hak!” Atëherë Umeri r.a. i dërgoi me të një apo dy njerëz në Kufë, të cilët i pyetën banorët e Kufës për Sa’din në çdo xhami. Të gjithë xhematlinjtë u shprehën mirë për të. Kur i deleguari i Umerit r.a. erdhi në xhaminë Beni Abbasi, një njeri u çua në këmbë, të cilin e quanin Usame bin Katade, kurse kishte ofiçin Ebu Sa’d, dhe tha: “Pasi ti na pyet për Sa’din unë të pohoj se Sa’di e ka lënë luftimin me ushtrinë, se drejtësinë nuk e ndan drejtë dhe se aktgjykimet nuk i shqipton drejtë”. Atëherë Sa’di tha: “Sa më përket mua, unë vërtet për këtë do ta bëjë një lutje (nëmë) për tri gjëra: “All-llahu im, nëse ky robi yt është gënjeshtar dhe është ngritur në këmbë për t’u parë e për t’u dëgjuar, atëherë zgjatja jetën, jepi varfëri të gjatë dhe ekspozojë sprovave“. Kështu ka ndodhur, pastaj kur e pyetnin për gjendjen, thoshte: “Unë jam plak i moshuar me shumë sprova, më ka zënë nëma e Sa’dit”.

Abdumelik b. Umejri rrëfen se Xhabir b. Semure i ka thënë: “Unë e kam parë pas asaj se si i kanë rënë vetullat në sy nga pleqëria e shtyrë, e kur fqinjët e takonin në rrugë, në të cilat shtrihej, ata i shmangeshin”.

Kur kjo traditë autentike mbi tërë ngjarjen krahasohet me atë që ka parashtruar autori në fjalë, atëherë duket qartë se sa ka luajtur ai me faktet historike. Mendojmë se këtu nuk ka nevojë për ndonjë komentim tjetër.

Si përfundim i tërë asaj që thamë gjer më tani, le të shërbejnë fjalët e Tahaviut në veprën e tij tanimë të përmendur: “Ua dëshmojmë Xhennetin e dhjetë as’habëve të cilët i ka emëruar Muhammedi a.s. dhe i ka përgëzuar me të. Fjala e tij është e vërtetë. Ata janë: Ebu Bekri, Umeri, Uthmani, Aliu, Talha, Sa’di, Seidi, Abdu-r-Rahman b. Avfi dhe Ebu Ubejde El-Xherrahi, e ai është i besueshmi i këtij ummeti. All-llahu qoftë i kënaqur me ta. Kush flet mirë për shokët e Resulull-llahut s.a.v.s., për bashkëshortet e ndershme të tij dhe për pasardhësit e tij fisnik, pa asnjë njollë madje edhe më të vogël, ai është larguar nga hipokrizia!”

Të përmendim në fund edhe fjalët e dr. Mustafa Sibaiut: “Tabi’inët, e pas tyre masat myslimane të Ehli-Sunnetit dhe të gjithë ekspertët e hadithit, janë të një mendimi përkitazi me shpirtdëlirësinë e as’habëve dhe të ruajturit e tyre nga gënjeshttrat dhe trillimet. Nga ky vlerësim shmangen vetëm harixhinjtë, mu’etezilinjtë dhe shi’injtë, për çka kemi folur më herët. Ja, kjo është gjendja e vërtetë dhe e gjithënjohur përkitazi me këtë çështje.”

bu Usame El-Bosni

Qëndrimi (raporti) ynë ndaj
as'habëve r.a.

*Në emër të All-llahut, të
Gjithëmëshirshmit,
Mëshirëplotit.*

“KUR TË PËRMENDEN AS'HABËT E MI
(për nga mospajtimet që kanë ndodhur ndërmjet
tyre), JU PËRMBAHUNI...!”

Falënderimi i qoftë All-llahut, që na dërgoi
Kur'anin si udhëzim dhe salavati e selami qofshin
mbi Pejgamberin e Tij, Muhammedin a.s. dhe të
gjithë ata që ndjekin rrugën e tij deri në Ditën e
Kiametit.

As'habët janë shokët e Muhammedit a.s. dhe
në këtë grup fisnik numërohet çdonjëri që është
takuar me Muhammedin a.s., që i ka besuar
pejgamberllëkut të tij dhe që ka vdekur si
mysliman.

Dijetarët e Hadithit pajtohen në atë se të
gjithë as'habët janë të ndershëm, të sinqertë dhe

besnikë, dhe me këtë nuk i nënshtrohen rregullave që zbatohen ndaj transmetuesëve të tjerë të hadithit të vërtetimi i besnikërisë dhe saktësisë së tyre. All-llahu xh.sh. në Kur'an i ka karakterizuar as'habët r.a. si njerëz të ndershëm dhe besnik, duke i spikatur virtytet e tyre. Ja disa nga këto ajete:

“Ju (besnikët e Kur'anit) jeni njerëzit më të mirë nga i gjithë populli që janë paraqitur ndonjëherë.” (Ali Imran: 110).

“All-llahu është i kënaqur me ata besimtarë kur t'u betuan ty nën hijen e drurit. Ai (All-llahu), e ka ditur se ç'ka në zemrat e tyre, e u ka dhënë atyre qetësi (siguri), dhe i shpërbleu ata me fitoren e afërt.” (El-Fet'h: 18)

“All-llahu është i kënaqur me myslimanët e parë, muhaxhirët dhe ensarët (ndihmëtarët e Pejgamberit) dhe të gjithë ata që i pasuan në të mirë, por edhe ata janë të kënaqur me Të!” (Et-Teube: 100).

Ekzistojnë shumë hadithe që flasin për atë se As'habët janë njerëzit më të mirë, pas Resulull-llahut s.a.v.s. dhe se All-llahu xh.sh. i ka zgjedhur mu ata ndër njerëzit e tjerë.

“Gjenerata më e mirë është gjenerata e as’habëve të Muhammedi a.s., e pastaj ata që vijnë pas tyre!”

“Pasha All-llahun, sikur dikush prej jush të ndante (si sadaka) flori, sa është kodra e Uhudit, me këtë nuk do të arrinte atë që kanë arritur as’habët, duke ndarë sa një grusht, e as sa gjysmë grushti!” Pak më vonë do të vijë ky hadith në tërësi me shpjegimin e domethënies së tij.

“Me të vërtetë All-llahu xh.sh. - përveç Ferrëfyeseve dhe Pejgamberëve - u ka dhënë përparësi as’habëve të mi kundruall njerëzve të tjerë dhe xhinnëve!”

Me këtë nënkuptohen cilësitë dalluese në përgjithësi. E, kush dëshiron t’i njohë hadithet të cilat flasin për meritat e çdonjërit prej tyre, për këtë ka rastin në librat të cilat janë shkruar mu për këtë qëllim, siç janë: *“Fedailus-sahabe”*, Ahmed Ibni Hambeli; *“Usdul-gabe”*, Ibni Ethiri; *“Sijeru ealamin-nubela”*, Zuhebiu; *“El-isabe”*, Ibni Haxher dhe shumë të tjera.

As’habët janë nderuar me atë që të jenë së bashku me të Dërguarin ë All-llahut, e kjo është përparësi dhe shkallë me të cilat nuk mund të krahasohet asgjë, dhe ata janë, ata të cilët e kanë

bërë hixhretin, kanë luftuar në rrugën e All-llahut (xhihadin), kanë ndihmuar Islamin - duke sakrifikuar jetën e vet, pasurinë e vet dhe atë që ka qenë më e dashur për ta, duke kërkuar me këtë vetëm kënaqësinë e All-llahut, e gjatë kësaj duke u shquar me fuqinë e imanit dhe me sinqeritetin e nijetit. Për këtë shkak dhe shumë shkaqe të tjera, ata janë, padyshim, më të mirë se të gjithë ata që kanë ardhur pas tyre, dhe me vetë këtë, meritojnë respekt dhe trajtim të veçantë. Ky është qëndrim i të gjithë dijetarëve të pranuar islam.

Gjithashtu dijetarët janë në pajtim se ne, si myslimanë, jemi të obliguar që: të jemi mirënjohës ndaj as'habëve, të lutemi për faljen e mëkateve të tyre, të kërkojmë rahmet për ta, gjatë përmedjes së tyre të themi: “radijAll-llahu anhum” - (All-llahu qoftë i kënaqur me ta!), t'i dojmë dhe t'i nderojmë, siç jemi të obliguar edhe ta ndëshkojmë secilin që do t'i trazonte dhe do t'i përçmonte ata me fjalë të këqia apo me shkrime të ndryshme.

Ja disa hadithe të cilat flasin për këtë temë:

Nga Ebu Musa el-Esh'arij r.a. transmetohet se i Dërguari i All-llahut s.a.v.s. ka shikuar në qiell e ka thënë: *“Engjëjt janë ruajtës të qiejve, e*

kur të shkojnë ata, qiejve do t'u ndodhë ajo që u është caktuar (rrënimi dhe shkatërrimi në Ditën e Kiametit), e unë jam ruajtës i as'habëve të mi, e kur të shkoj unë (vdes), as'habëve do t'u ndodhë ajo që u është caktuar (trazirat dhe përçarjet të cilat i kanë futur në mesin e tyre hebrenjtë dhe armiqtë e tjerë të Islamit), e as'habët e mi janë ruajtës të ummetit tim, e kur të shkojnë ata, ummetit tim do t'i ndodhë ajo që i është caktuar!"

Transmetohet nga Ibni Mes'udi r.a. se i Dërguari i All-llahut s.a.v.s. ka thënë: *"Kur të përmenden as'habët e mi (për nga mospajtimet që kanë ndodhur ndërmjet tyre), ju përmbahuni dhe frenone veten (nga kritizimet dhe përçmimet), dhe kur të përmenden yjet (të hedhurit e fallit me ndihmën e tyre), leni ato (mos besoni në to), dhe kur të përmenden përcaktimet e All-llahut (kada dhe kaderi), përmbahuni (nga polemizimi)!"*

Me këtë hadith na ndalohet të diskutojmë dhe të polemizojmë për këto gjëra, për arsye se një polemizim i tillë, na shpie në gabime dhe na sjell shumë bezdi.

Abdull-llah Ibni Mugaffel r.a. thotë se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë: *"Keni frikë*

All-llahun, keni frikë All-llahun (në raport) ndaj as'habëve të mi; pas meje mos i merrni ata si shenjë (lëndë të bisedimeve tuaja), e, kush t'i dojë ata, i ka dashur nga dashuria ndaj meje, e kush i urrenë ata, i ka urrejtur nga urrejtja ndaj meje, e kush i shqetëson ata, më ka shqetësuar edhe mua, e kush më shqetëson mua, me këtë e ka shqetësuar edhe All-llahun, e kush e shqetëson All-llahun, Ai do ta ndëshkojë së shpejti!”

Transmetohet nga Ebu Se'id el-Hudrij r.a. se i Dërguari i All-llahut s.a.v.s. ka thënë: *Mos i shani (mallkoni, ofendoni) as'habët e mi! Pasha All-llahun, sikur dikush prej jush të ndante (si sadaka) flori, sa është kodra e Uhudit, me këtë nuk do të arrinte atë që kanë arritur as'habët, duke ndarë sa një grusht, e as sa gjysmë grushti!”*

Ibni Haxheri, duke shqaruar domethënien e këtij hadithi, thotë: “Askush prej jush nuk do të mundet, edhe nëse do të ndante flori sa kodra e Uhudit, të arrijë shkallën she shpërblimin që e kanë arritur as'habët duke ndarë një apo gjysmë grushti ushqim, e shkak i kësaj është se ata, si as'habë që janë, kanë përparësi të madhe dhe për

atë se myslimanët atëherë ishin në skamje të madhe.”

Gjithashtu i Dërguari i All-llahut s.a.v.s. ka thënë: *“Mos i shani as’habët e mi; e kush t’i shajë ata, mbi të qoftë hidhërimi i All-llahut dhe mallkimi i engjëjve dhe i të gjithë njerëzve. All-llahu prej tij nuk do të pranojë as pendesën as shpengimin!”*

Ja disa hadithe mevkuf të cilat flasin për këtë temë:

S’ad Ibën Ebu Vekkasi r.a. ka thënë: “Njerëzit ndahen në tri grupe: dy kanë shkuar e njëri ka mbetur, dhe më së miri ku do të mund të renditeni është të jeni në këtë grup që ka mbetur!” Pastaj filloi t’i citojë ajetet kur’anore nga sureja El-Hashër: 8-10, të cilat flasin për ndarjen e pres së luftës. *“(Ajo pasuri u takon) edhe emigrantëve të varfër, të cilët janë përzënë nga vendlindja e tyre dhe pasurisë së tyre, të cilët dëshirojnë mirësinë dhe kënaqësinë e All-llahut, dhe të ndihmojnë All-llahun dhe Pejgamberin e Tij, ata, me të vërtetë, janë besimtarë të sinqertë,”* e tha: “Këta janë muhaxhirët dhe ky grup ka shkuar!” Mandej e citoi këtë ajet: *“dhe (u takon pasuria) atyre që e kanë bërë Medinën*

vendstrehim (shtëpi) të besimit qysh më parë (para emigrimit), e i duan ata që vijnë në Medinë dhe në zemrat e tyre nuk ndjejnë kurrfarë rëndimi, për atë që u është dhënë atyre (ardhacakëve), por më tepër duan t'u bëjnë mirë atyre se sa vetes, edhe pse madje vetë janë nevojtarë. E, ata që ruhen nga lakmia e madhe, me siguri, do të jenë fitues.”, e tha: “Këta janë Ensarët, e edhe ky grup ka shkuar!” Pastaj e citoi ajetin vijues: *“Edhe ata që vijnë pas tyre - thonë: “O Zoti ynë, falna neve dhe vëllezërit tanë, të cilët kanë besuar para nesh dhe mos lejo që në zemrat tona të ketë asnjë rë keqe ndaj besimtarëve; O Zoti ynë, Ti je, me të vërtetë, i mirë dhe mëshirues!”*”, e tha: “Kanë shkuar ato dy grupe ka mbetur vetëm ky, dhe më së miri ku do të mund të renditeni është të jeni në këtë grup që ka mbetur, përkatësisht të lutemi për ata që t'u falen mëkatet.”

I është thënë Aishes r.a. se disa njerëz i përmendin për të keq as'habët e Pejgamberit s.a.v.s., madje edhe Ebu Bekrin dhe Umerin, e ajo është përgjigjur: “E, përse i çuditëni kësaj?! Atyre (as'habëve) ju kanë ndërprerë veprat (me vdekjen

e tyre), e All-llahu xh.sh. ka vendosur (caktuar) që të mos u ndërpritet shpërblimi!”

Pra, ata kanë sevape dhe shpërblim, kurse këta që flasin keq për ta - kanë mëkat.

Aishja r.a. po ashtu ka thënë: “U është urdhëruar që të luten për faljen e mëkateve të as’habëve, e ata, në vend të kësaj, kanë bërë shpifje për ta!

Ibni Umeri r.a. ka thënë: “Mos i shani (ofendoni) as’habët, meqë qëndrimi i tyre njëorësh (afër Resulull-llahut s.a.v.s.) është më i vlefshëm se dyzet vjet të ibadetit tuaj!” Ndërsa në një transmetim tjetër: “...më i mirë se krejt ajo që bëni ju gjatë tërë jetës suaj!”

Ibni Abbasi r.a. ka thënë: “Mos i shani (qortoni) as’habët, e All-llahu xh.sh. me të vërtetë ka urdhëruar që të bëni istigfar për ta edhe pse e ka ditur se do të luftojnë ndërmjet veti!”

As’habët më të mirë riduanullahi alejhim

As’habët më të mirë janë: Ebu Bekri, Umeri, Uthmani, Ali. Këta janë katër hulefaur-rashidin. Për këtë radhitje ekziston pëlqimi (ixhma’) i dijetarëve islam, siç na transmeton këtë Shafiu

dhe të tjerët, ndërsa mbështetje për këtë është hadithi që e transmeton Buhariu me domethënie të tillë.

Shi'injtë dhe qëndrimi i tyre ndaj as'habëve r.a.

Një numër i madh shi'injsh, nga dashuria e madhe ndaj familjes së Resulull-llahut s.a.v.s., nuk pajtohet me renditjen e sipërcituar, dhe konsiderojnë se Aliu r.a. është më i mirë se tre kalifët e para që kanë qenë para tij. Sikur çështja të përfundonte vetëm me këtë, do të ishte lehtë, mirëpo një numër i kosiderueshëm i tyre (fanatikë dhe njerëz të rrëmbyerë) i kanë dhënë vetes të drejtën, dhe e konsideron këtë si ibadet, t'i shajnë Ebu Bekrin e Umerin r.a. dhe t'i quajnë tradhtarë e mashtrues. Gjithashtu e mallkojnë Aishen r.a. dhe shpifin për të mu siç e kanë shpifur munafikët në kohën e Resulull-llahut s.a.v.s., e All-llahu xh.sh. ka shpallur në Kur'an pafajsinë e saj dhe ka vërtetuar se ajo që thonë ata është shpifje e kulluar.

Në mesin e atyre që konsiderojnë se Aliu r.a. është më i mirë se të tjerët dhe nuk pajtohen me renditjen e sipërcituar, është edhe vetë Aliu r.a.

Transmeton Ahmedi, me sened të besueshëm se Aliu r.a. ka thënë: “Më të mirët në këtë ummet, pas Resulull-llahut s.a.v.s. janë Ebu Bekri dhe Umeri!” Gjithashtu ka thënë: “Çdonjërin që ta gjejë se më konsideron mua më të mirë se Ebu Bekri dhe Umeri, do ta frushkullojë (rrahë me kamxhik) aq sa është ndëshkimi për shpifje!”

E për sa i përket atij që bënë shpifje për Aieshen r.a., ai bëhet jobesimtarë, sipas mendimit unanim të shumicës së dijetarëve.

Gjithashtu, një numër i konsideruar i dijetarëve kanë thënë se rafidinjtë (pjesa e shi'injve) janë jobesimtarë, për shkak se i shajnë as'habët. Muhammed Ibni Jusuf El-Firjabi, i pyetur për atë që e shanë Ebu Bekrin, ka thënë: “Ai është kafir!” Pastaj e kanë pyetur a duhet t'i falet xhenazja, e ai është përgjigjur se nuk duhet. Atëherë i thanë: “E, si të veprojmë me të, meqë ai e shqipton Kelimei-shehadetin?” Ai tha: “Kur ta varrosni, mos e prekni me duar, por shtyjeni atë me shkopin në gropë dhe ashtu varrosne!”

Për sa i përket shi'injve, ekziston edhe një fraksion më i keq se të gjithë të tjerët, të cilët, përveçqë i shajnë as'habët, konsiderojnë se Xhibrili a.s., duke e sjellur Shpalljen ka gabuar

meqë atë është dashur t'ia dorëzojë Aliut e jo Muhammedit a.s. Disa prej tyre kanë shkuar edhe më larg, e konsiderojnë se Aliu është (neuzubil-lah) zot.

Për të tillë nuk ka kurrfarë dyshimi se janë kafirë, e gjithashtu nuk ka dyshim se janë kafirë edhe ata, të cilët ngurrojnë të thonë se të tillët janë kafirë.

Disa prej tyre thonë Kur'ani, mbrojtjen e të cilit e ka garantuar All-llahu xh.sh., nuk është komplet (i plotë), ngase disa ajete janë fshehur, e ngjashëm me këtë. Për të këtillët, gjithashtu nuk ka dyshim se janë kafir

Sentenca sheriatike për atë që i shanë as'habët r.a.

Dijetarët islam janë të sigurtë se, personi i cili do ta shante All-llahu xh.sh. apo të Dërguarin e All-llahut s.a.v.s, duhet të mbytet. Këtë pajtueshmëri (ixhma') e konfirmon dhe e transmeton Ibni Munziri, Ebu Bekër El-Fasi, El-Kadi Ijadi, Is'hak Ibni Rahuje, El-Hattabi, e të tjerët.

Mirëpo, për sa i përket atij, i cili do ta shante ndonjërin nga as'habët r.a., këtu dijetarët kanë

mendime të ndryshme. Një pjesë e dijetarëve malikijë konsiderojnë se edhe i këtilli duhet të mbytet. Një pjesë e shafijëve konsideron se duhet të mbytet ai i cili i shanë disa nga as'habët (siç janë Ebu Bekri, Umeri, Hasani dhe Huseini). Mendimi i tretë është se, ai i cili i shanë as'habët duhet të frushkullohet, e ky është qëndrim i xhumhurit (i shumicës së ulemasë), dhe ky është mendimi më i fuqishëm, e All-llahu xh.sh. e di më së miri.

Transmetohet se Umer Ibni Abdul-Azizit ia kanë sjellur një njeri, i cili e kishte sharë Umerin r.a., e ky ka urdhëriar që ta godasin me kamxhik tridhjetë herë. Gjithashtu transmetohet se disa herë e ka goditur me kamxhik njeriun i cili e ka ofenduar Muaviun r.a.

El-Mejmuni thotë: “I është transmetuar Ahmed Ibni Hanbelit se disa njerëz janë duke ofenduar Muaviun r.a., e ka thënë: “ Ç’kanë ata kundër Muaviut? Prej All-llahu xh.sh. kërkojmë falje!” Pastaj ka thënë: “Kur ta dëgjosh dikë që flet keq për as'habët, dysho në korrektësinë e besimit të tij!”

Ebu Zur'a Er-Razi thotë: “Kur ta dëgjosh njeriun se po e përçmon ndonjërin nga as'habët, dije se është kafir!”

Dhe në fund, e lusim All-llahun xh.sh. që të na udhëzojë në besim të drejtë, që t'i bashkojë zemrat tona, dhe që na bëjë në grupin e atyre që thonë: “O Zoti ynë, falna neve dhe vëllezërit tanë, të cilët kanë besuar para nesh dhe mos lejo që në zemrat tona të ketë asnjë të keqe ndaj besimtarëve!” Amin!

Ebu Jusuf

SHĚNIME

PËRMBAJTJA

<i>Shumësia e imamëve dhe muxhtehidëve</i>	3
<i>Asnjëri nga katër imamët nuk e ka konsideruar veten të pagabuar (M'asum)</i>	8
<i>Përse janë ndarë imamët, apo: shkaqet e divergjencës së ulemasë</i>	12
<i>Qëndrimi sheriatik ndaj taklidit</i>	22
E para: DOMOSDOSHMERIA E PASIMIT TË KATËR IMAMËVE	22
E dyta: NUK KA ARGUMENTE PËR OBLIGUESHMËRINË E PASIMIT TË MEDHHEBIT TË CAKTUAR	23
E treta: IBËN HAZMI NDALON TAKLIDIN	31
<i>Divergjenca në pyetjet dytësore të fesë nuk shpie në konflikt dhe në përçarje</i>	36
<i>Shtëmangia nga mendimi i ndonjë imami, nuk do të thotë përçmimin e tij, e as përçmim i imametit të tij</i>	41
<i>Çështjet për të cilat është ndarë ulemaja</i>	43

Mbështetja në Kur'an dhe në Sunnet 45

*Qëndrimi islam për "Telfik-un" - përzierjen
e medhhebeve* 49

**DASHURIA E EHLLI-SUNNETIT NDAJ
AS'HABËVE** 52

*Qëndrimi i Kur'anit dhe Sunnetit ndaj
as'habëve r.a.* 53

Qëndrimi (raporti) ynë ndaj as'habëve r.a.
73

As'habët më të mirë riduanullahi alejhim

83

Shi'injtë dhe qëndrimi i tyre ndaj
as'habëve r.a. 83

Sentenca sheriatike për atë që i shanë
as'habët r.a. 86

SHËNIME 89